

TÜRK FOLKLO ARASTIRMALARI

TEMMUZ 1971

İÇİNDEKİLER :

- "Medet Ya Yunus" Vedat Nedim TÖR
Potlaç Töreninin Gaziantep'teki İzleri Cemil Cahit GÜZELBEY
Mâni Üzerine Bir Bibliyografya Derlemesi Ali Esat BOZYİĞİT
"Türk Bilmeceleri" Üzerine Muzaffer UYGUNER
Er Meydanı Kırkpınar (2) Yahya BENEKAY - Şerif ERCAN
Bartok Kongresi'ne Saygun ve Tarcan Katıldı T. F. A.
Kozan'da Hayvanları Taklit Oyunları Prof. Dr. Sükrü ELÇİN
Deli Dumrul'un Bolvadin Varyantı Ali İhsan MURADOĞLU
Y. T. G. Türk Folklor Derneği'nin İngiltere ve Fransa Gösterileri . . . T.F.A.
Y. T. G. Türk Folklor Derneği'nin Yurd Dışı Gösteri Programı T.F.A.
Kapaköy'de Dügün Âdetleri Ergün SARI
XVII. Yüzyılda Osmanlı Ülkesinde Çalgılar (3) Doç. Dr. M. K. ÖZERGİN
Kaşıklar Üzerine Türk Motifleriyle Dağlama Sergisi Erdem YÜCEL
Türk Folklor Kurumu'nun Tozlu Yollar Gösterisi - Türkiye Kafkas (Aphaz.
ya Kültür Derneği Gecesi - Bakırköy Halkevi Folk Dans Grubu Gezileri -
Türközü Folklor ve Kültür Derneği Şöleni - İstanbul İİkokullararası
Folklor Şenliği Çora HİNÇER

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 264

KURUŞ: 125

C-VİTAMİNLİ
PORTAKAL ÖZÜ

Oralet

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET,
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

(Radar Rek. — 68)

EVİNİZİN
BANKASI
HERKESİN
BANKASI

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

(Basın : A. 20406 — 60197 — 69)

GRİPİN, nezle
başlangıcında birçok
fenciklan önlemek
balamından faydalıdır.
GRİPİN, 4 saat
ara ile günde
3 adet alınabilir.

GRİPİN

Yeni Ajans : 1794 - 70)

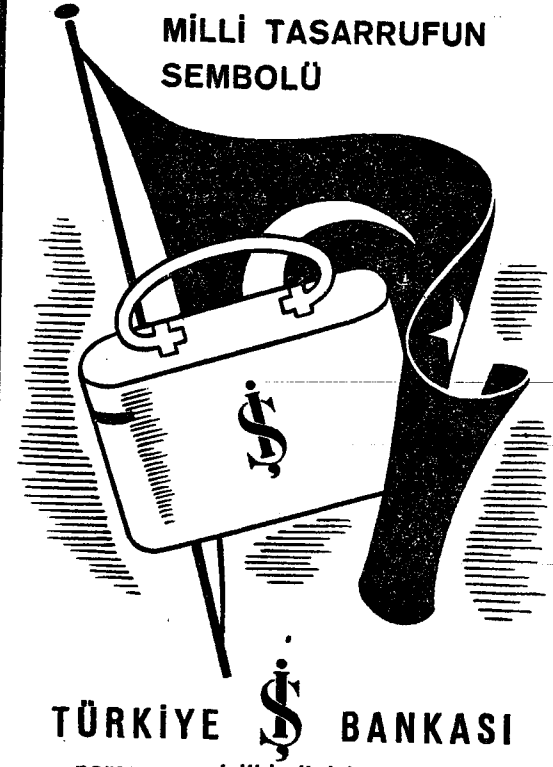
Şiddetli
baş
ağrılarına
karşı

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago,
romatizma ağrılarına teskin eder
OPON, bayanların muayyen zaman-
lardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : 1793 - 71)

MİLLİ TASARRUFUN
SEMBOLÜ

TÜRKİYE BANKASI
paranızın... istikbalinizin emniyeti

(Folklor : 72)

Filiz
ÇAYI

T.C. TİKKEL İMARESİ

OSTÜN VASİFLİ ÇAYLARIN HARMANILARINA HAZIRLANMIŞTIR

(Basın : 60519 - 73)

**ANADOLU
BANKASI**

SİZİN ESİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
kısacası
AİLENİZİN BANKASIDIR

1868 - 1971

ASIRLIK TECROBE
ARADIGINIZ EMNİYET
ZENGİN İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

ASIRLIK TASARRUF BANKASI

**EMNİYET
SANDIĞI**

(Basın : 60010 - 76)

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**

AKBANK

(Folklor : 77)

**Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar
MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ
için de**

**TÜRK TİCARET BANKASI
EMRİNİZDEDİR**

TÜRK TİCARET BANKASI

(Folklor : 78)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLÇİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 264

TEMMUZ 1971

YIL : 22 — CİLT : 13

“Medet Ya Yunus,”

Yazan : Vedat Nedim TÖR

Daha 13 üncü yüzyılda :

- *Sevelim, sevilelim*
- *Düşmanımız kindir bizim*
- *Kamu âlem birdir bize...*

diye, insanlığı evrensel sevginin hidayetinde çağırarak bir Anadolu çocuğunun, büyük şiir ve düşün fenomeni Yunus Emre'nin ruhu, 1971 yılında, şu cehennemlik dünyamızın üstünden bir ân için olsun, bir rahmet yağmuru gibi esip geçecektir :

Akbank'ın ele aldığı çeşitli kültür ve sanat hizmetleri arasında, bu yıl eylül ayında, Millî Eğitim Bakanlığının, yerli yabancı tanınmış Türkologların, Unesco'nun ve Yunus aşığı yazar ve sanatkarların işbirliği ile Yunus Emre'nin ruhu, aşağıda ana çizgileri verilen geniş bir programla, şâd edilecektir :

1) 6-7-8 eylül günlerinde, İstanbul'da, “13. yüzyılda bir hümanizm müjdecisi” şâiriyle uluslararası bir seminer toplanacaktır. Bu seminere bir bildiri ile katılacak yerli ve yabancı uzmanlar şunlardır: (alfabe sırasıyla)

Dr. Gönül Alpay: (Yunus Emre'de hümanizm temelleri) — Nezihe Araz (Yaşayan Yunus), Prof. Faruk Akün: (Yunus Emre tetkiklerinin bugünkü durumu) — Prof. İsmail H. Baltacıoğlu (Yunus Emre'nin estetik sırları) — Prof. Dr. Louis Bazin: (Yunus Emre ve dil sorunu) — Dr. Müjgan Cumbur (Yunus Emre'nin ahlâki değerlendirmelerine bir bakış) — Dr. Barbara-Fleming (Yunus Emre'de sevgi teması) — Orhan Şaik Gökyay (Yunus Em-

re'de çağının kültüründen ve inanışlarından yankılar) — Abdülbâki Gölpınarlı (henüz bildirmemi) — Talât S. Halman (Yunus Emre'nin hümanizmi) — Prof. Fahri İz (Yunus'un dili) — Prof. Dr. Sadi İrmak (Yunus Emre - Mevlânâ ilişkileri ve hümanizma tezi) — Prof. Mehmet Kaplan (Yunus'un savunduğu insan tipi ve hayat görüşü ile yerleşik medeniyet arasındaki ilişki) — Prof. H. İ. Kissling (Yunus Emre'de stil problemleri) — Halim Bâki Kunter (Yunus Emre'de hümanist düşünce) — Ağâh Sırrı Levend (Edebiyat tarihçisi gözü ile çağını aşan Yunus) — Prof. İrene Melikoff (Yunus Emre'nin felsefesine âit araştırmalar) — Rauf Mutluay (Yunus'un şiirinde gerçek sorunları) — Prof. Belma Ötüş (Yunus Emre ve bazı batılı çağdaşları) — Cahit Öztelli (Yunus'un gerçek yaşantısı) — Ahmet Adnan Saygun (Yunus Emre'de insan) — Prof. Faruk Sümer (Yunus Emre Çağında Türkiye'nin siyasi içtimaî, kültürel durumlarına bir bakış) — Prof. Dr. Annemarle Schimmel (Yunus Emre ve bazı Sindi halk şâirleri arasında bir kıyaslama) — Prof. A. Tietze (Yunus Emre ve çağdaşları) — Prof. Bedrettin Tuncel (Yunus Emre'nin Fransızca çevirileri) — Prof. Hilmi Z. Ülken (Anadolu'da ilk Türk üniversitizmi) — Prof. J. Walsh (Divan şiirinde Yunus Emre'nin izleri).

2) Seminere sunulacak bildiriler ayrı kitap halinde yayınlanacaktır.

3) Unesco'nun Paris'teki Genel Mer-

kezi, Türk Komisyonu Başkanı Prof. Bedrettin Tuncel'in teklifi üzerine, 1971 yılında anılacak Dünya Büyükleri listesine Yunus Emre'yi de katmayı büyük bir anlayış ve sempati ile kabul etmiştir.

4) Abdülbâki Gölpınarlı'nın bu seminer münasebetiyle, hazırladığı "Yunus Emre'nin şiirlerinden seçmeler" Türkçe, İngilizce ve Fransızca olarak 3 ayrı kitap halinde yayınlanacaktır. İngilizce çevirisini Talât S. Halman, Fransızca çevirisini de Tahsin Saraç yapıyorlar..

5) Yunus Emre'nin 10 ilâhisi ünlü kompozitörümüz Ferit Alnar tarafından koro için düzenlenmiştir. Bunlar, seminerin açılışında, Devlet Operası'nın 80 kişilik korusu tarafından okunacak ve ayrıca plâk halinde de yayınlanacaktır.

6) Seminer münasebetiyle Türkiye radyo ve televizyonlarında özel programlar düzenlenecektir.

7) Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye liseleri arasında "Yunus'ta insanlık sevgisi" konulu bir kompozisyon yarışması düzenlemiştir. Jürinin seçeceği 10 kompozisyon yazarına çeşitli ödüller dağıtılacaktır.

8) Seminerin Organizasyon Komitesi PTT Genel Müdürlüğüne "Uluslararası Yunus Emre Semineri" münasebetiyle bir anma pulu yayınlaması için teklifte bulunmuştur. Bu teklif kabul edilirse, grafik sanatçılarımız arasında, Yunus'un dünya görüşünü canlandıracak sembolik bir kompozisyon yarışması düzenlenecektir.

SEVGİSİZLİK ÇAĞI

Seminere katılacak Paris Üniversitesi Türk Etüdleri Enstitüsü Direktörü Prof. Louis Bazin, Yunus'tan "Bütün çağların en büyük şairi olarak hayranlık duyduğum insan" diye bahsediyor. Edinburg Üniversitesi Türkoloji Profesörü J. Walsh da bana gönderdiği yeni yılı kutlama kartında :

*Bezm-i nevâî içre yarâna nedim olsun
vedât (*)*

dizisiyle adımdaki "nedim" ve "vedat" sözcüklerinden yararlanarak insanlığın sevgiye özlemine ne hoş ve ince bir buluşla dile getiriyor.

İçinde yaşadığımız kaskatı sevgisizlik çağında bezginlikler ve bunalmalarla kahrolan insanlığın ne kadar Yunus idealinin gerisinde kaldığını bu seminer bize bütün acılığı ile gösterecektir.

Bilimin, tekniğin görülmedik ölçülerde ileri olduğu bir çağda, insanlığın kendi toplum sorunlarını çözümlenemediği yetersizliği, beceriksizliği sadece ve sadece aklını ve yaratıcı gücünü sevginin, güzelin doğrunun değil de, habâsetin, vahşetin ve dar çıkarların emrinde kullanmasındandır.

Birçok tanınmış sosyolog ve psikologlar, çağımızda örnek tiplerin (Leitbild), örnek davranışların, örnek kreasyonların gittikçe kıtlasmasından yakınıp duruyorlar. Saldırganlık ve seks endüstrilerinin çeşitli yayın araçlarıyla çocukları, gençleri, geniş halk yığınlarını hergün ve hergün bombardıman edip soysuzlaştırmalarını, insan'ı ve anlam'ı inkâr eden resim ve edebiyatın, çatlak ve cırtlak yaygara müziğinin insanlığı korkunç bir zevk sefaletine itmesini isyanla karşıyorlar. Bunlardan biri, bakın, içini nasıl döküyor :

"Dünyamızda karşılaştığımız kitle erotizmi ve endüstriyel pornografi, kanımca, toplum yaşantısının en üzücü ve çirkin tarafını ortaya koymaktadır. Bu sözler, ulu orta konuşan, atıp tutan bir ahlâkçının değil, sadece, evreni günden güne biraz daha kara, biraz daha budala ve biraz daha korkunç yapmaya çalışmanın, ahlâksızlığın tâ kendisi olduğuna inanan birinindir. Kitle erotizminin, bayağlaşması ve kokuşmasının kaçınılmaz sonucu olarak ortaya çıkan pornografi işte budur. Bu ne felâket yaratıcı ve mahvedici bir tutumdur... But, kuc, kalça, göbek, aralık dudaklar, kışkırtan gözler ve donuk bakışlar; artık insan eti değil, kasaplık et sözkonusu. Bu ışık altında, pornografi, sırf hayvanlaşmaya yaramaktadır" (Jean Cau — Varlık Dergisi — Ocak 1971)

"MEDET YA YUNUS" !

Böyle hayvanlaşan ve hoyratlaşan bir dünyada, bazı hastanelerdeki sağlık personelinin bile Devletle aralarındaki ücret anlaşmazlığının hincını yardımlarına muhtaç yoksul insanları bakımsız bırakarak çıkartmaya kalkışacak kadar Hipokrat yeminini unuttukları bir dünyada, bizim divâne Yunus'un sevgisinden dem vurmak ne gülünç!.. diye düşünenler olabilir. Varşın böyle düşünsünler; fakat biz yine de "Yurt'ta barış, cihanda barış" şiirini bize emanet eden ve bir Balkan antantı toplantısında, Ankara'da, yerli ve yabancı gaze-

Gelenekler :

Potlaç Töreninin Gaziantep'teki izleri

Yazan : Cemil Cahit GÜZELBEY

"Potlaç" denilen bu ilkel töreyi Ziya Gökalp'ın Millî Eğitim Bakanlığınca 1341 yılında yayınlanan "Türk Medeniyet Tarihi" inden öğrendim. (Sayfa: 55 - 58). İlkel topluluklardaki bu töre'yi eski Türklerde de varlığına Dede Korkut'tan örnekler vererek anlatan büyük Türk düşünürüne göre potlaç, aşırı bir müsriflikle verilen ziyafetlerde davetlilerin yiyeceklerinden çok fazla besin maddeleri ile giyecekler, bakır kaplar, yataklık postekiler yığılır, yemekten sonra ev sahibi bu yiyecek ve nesnelere davetlilerce alınıp götürülmesini önerir.

Potlaç bir çeşit meydan okumadır. Davetliler buna daha büyük bir ziyafetle karşılık verirler. Vermezlerse halk arasındaki değerlerini kaybederler.

Sünnet müessesesindeki kivre'nin rolü potlaç'ın bir sürüp gelmesinden başka bir şey değildir.

Eski Türklerde potlaç'a benzer ve pek müsrifçe olan büyük ziyafetler vardır ki, adına "Toy" denilir. Oğuzların 24 boyunun hazır bulunduğu ve adına "Şölen" denilen ziyafet de bir çeşit potlaç'tır. Toy ve şölen'de davetliler yedirilir, içirilir, giydilir, borçları varsa ödenir. Dede Korkut Masallarında geçen Oğuz beylerinden Dirsehan ve Salur Kazan'ın, Uruz beyin toy ve şölen'leri potlaç'a benzerlik gösterir. Fakat asıl potlaç, Salur Kazan'ın evini yağmalatmasında görülür. Salur Kazan verdiği şölenlerde "Helâli'nin elini alır, dışarı

tecilere "Dünya uluslar topluluğu bir organik bütündür. Onların birinde duyulan huzursuzluk, ötekilerine de ısırap verir" ve bir başkasında da "Türklerin düşmanı yoktur, varsa, bunlar Türklerin değil, insanlığın düşmanıdır" diyebilen çağımızın en büyük hümanisti Atatürk'ün ülkesinden yaratıcı ve yüceltisi sevginin büyük şairini "Medet Ya Yunus" diye insanlığın imdadına çağırıyoruz. Çünkü, insanlığınun yüce aklını ergeç sevginin hizmetinde kullanacağına inanıyoruz.

(*) Günümüzün Türkçesiyle: "Sevgi, yeni yıl toplantısında, dostlara arkadaş olsun."

çıkardı". Davetliler nesi var, nesi yoksa yağma ederlerdi.

Dede Korkut'un ve Ziya Gökalp'ın verdiği olayların kökünü ve niteliğini açıklayan ve özetini yukarıda verdiğim hususlar Gaziantep'teki bu töre'nin izlerini aklama getirdi.

Ziya Gökalp'ın, potlaç'ın başka bir şekli olarak nitelediği kivrelik, Gaziantep köylerinde ve özellikle güneydekilerde, 50 yıl öncesine kadar aşiret töre'lerinin bir çoklarını saklaya gelmiş bulunan Türkmenlerde önemle uygulanırdı. Sünnet sırasında çocuğu kolları ve bacakları arasına alan ve sünnetçiye yardımcı olan kivre, bu ilişkiyle verilen büyük ziyafetin masraflarına katılır, kivre ile çocuğun ailesi arasında yakın akrabalık derecesinde dostluk bağı kurulur, çocuk nişanlanırken, evlenirken kivre bir baba gibi küfletlere katlanır, çocuğun ailesi de kivrenin bu eylemine fazlasıyla karşılık verir.

Gaziantep'te ziyafete toy denmezse de eskiden büyük, yemekli düğünler için "toy düğün etti" sözleri kullanılırdı. Bu gün de anlatılan masalarda düğün olayından söz edilirken aynı sözler sık sık kullanılır.

Gaziantep'te Salur Kazan'ın potlaç törenine benzeyen ziyafetin basit bir devamı çehiz törenlerinde görülür. Şöyle ki, belirlenen günde erkek tarafı çehizi yükleyecekleri katır ve beygirlerle - Şimdi kamyon - kız tarafının evine gider. Kapıdan karşılanır. İçeri alınır. Mevsimine göre çay, kahve, çeşitli şerbetler, dondurma ikram edilir. Biraz dindikten sonra çehiz, getirilen hayvanlara yükletilmeğe başlanır. Bu sırada çehiz getirmeğe gelen erkek tarafından kimileri, elle taşınabilir ne geçirebilirlerse aşırırlar. Ancak bu iş potlaç'ta olduğu gibi ağıktan değil, biraz gizlice yapılır. Bununla birlikte ev sahibi bir malının aşırıldığını görse bile geri almağa kalkmaz. Esasen bu töreyi bildiği için ortada kolayca aşırılır bir şey bırakmamağa dikkat eder. Ama gelenler bir yolunu bulur, mutlaka bir şeyler götürürler.

Gaziantep'teki şu töre'nin potlaç'ın bir sürüp gelişi olduğunu söylemek yanlış olmasa gerektir.

Mâni Üzerine Bir Bibliyografya Derlemesi

Yazan : Ali Esat BOZYIĞIT

Halk şiirimizin en verimli şekillerinden birisi de Mânilerimizdir. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden toplanan ve derlenen mâniler, daha fazla dergi sahifelerinde yer alırlar ve adetleri tahminen 10 - 15 bine yaklaşır. Bizim de derleyip toplama çabası gösterdiğimiz bu konu üzerine şimdiye kadar birkaç kitap yayınlanmıştır :

Anadolu ve İstanbul manilerinin toplu olarak yayınına ilk teşebbüs tahminen 1860 - 1875 yılları arasına rastlar. Tesadüfen ele geçen ve "Mecmuâ-i Mânîyât" adını taşıyan taş basması ile basılmış bir mâni mecmuasında, 'Ayaklı Mâni' dediğimiz eski İstanbul Semâi kahvelerinde okunan 164 mâni yer almaktadır (1).

Bunu, Macar Müsteşirliği Dr. Kunoş'un "Osmanlı - Türk Halk Edebiyatı Mecmuası" adındaki eserinin 1880'de Budapeşte'de basılan kitabı takip eder. Bunun 2. cildinde 401 mâni bulunmaktadır.

Bundan sonra Edebiyat Fakültesi Mezunları Cemiyetince hazırlanıp "Halk Edebiyatı Örnekleri I. Mâniler" adıyla 1923 senesinde yayınlanan kitapta da 329 mâni yer alır.

Daha sonraları ise Mehmet Ferit (Uğur) ile Saadetin Nüzhet (Ergun)'in birlikte yayınladıkları "Konya Vilâyeti Halkiyât ve Harsiyâtı, Konya, 1926" adlı eserlerinde 375, Kilişli Rifat'ın "Anadolu Türklerinin Halk Edebiyatı I. Mâniler, İstanbul, 1928" adlı eserinde 1759, Hacı Şeyhoğlu Hasan'ın "Çankırı Tarih ve Halkiyâtı, Çankırı, 1932" adlı eserinde 312, yine aynı yıllarda Mehmet Halit Bayrı'nın "Türk Halk Bilgisine Ait Maddeler VII. Mâniler, İstanbul, 1932" adlı eserinde 874 ve Vasfi Mahir Kocatürk'ün "En Güzel Türk Mânileri, İstanbul, 1933 (2. baskı) Ankara 1967" adlı eserinde 306, Neki Tezel'in "Bilmeceler ve Mâniler, Ankara, 1941" adlı eserinde 458, Afife Meriç'in "Mânilerden Bir Demet, Ankara, 1962" adlı eserinde 1712, Halil Alınmaz'ın "En Güzel Niyetli Aşk ve Sevdâ Mânileri, İstanbul, 1969" adlı eserinde 808 adet ile en son M. Hasan Gökşu (Tarık Dursun K.)'nin "Mânilerimiz, İstanbul, 1970" adlı eserinde 2786 mâni bulunmaktadır.

Yukarıdaki kitaplar son 100 senede yayınlanan ve en çok maniyi içine alan derleme kitaplarıdır. Bu sayıya dergilerde kalan mânilerle çeşitli kitaplarda yayınlanan mânileri de eklersek ortaya çıkan adedin üzerinde çalışmaya değer olduğu açıkça görülür.

Diğer bibliyografyayı başka bir yazımda vermek üzere şimdi aşağıda taramış olduğum iki folklor dergimizin içinde yer alan Mâni Bibliyografyasını sunayım.

Bu dergilerden biri 1942 - 1949 yılları arasında İstanbul'da yayınlanan Halk Bilgisi Haberleri isimli dergi, diğeri de hâlen elinizde bulunan Temmuz 1971 tarihli ve 264 numaralı sayısı ile 1949 dan beri yayınlanmakta olan Türk Folklor Araştırmaları Dergisidir :

AKER, Cavit : Muğla Köylerinin Mânileri, HBH. Y. 8 S. 92 Haziran 1939, Y. 10 S. 117 Temmuz 1941.

AKER, Cavit : Ula Mânileri, HBH. Y. 10, S. 111, II. Kânun 1940, 13 Adet.

ALİ Vahit : Safranbolu Mânileri, Y. 3, S. 32, II. Kânun 1934, 35 adet.

ARTAN, Gündüz : G ö l e Mânileri, TFAD, Y. 14, C. 7, S. 159, Ekim 1962, 17 Adet.

ARTAN, Gündüz : Sındırgı'da Ninni ve Mâniler, TFAD, Y. 20, C. II, S. 229, Ağustos 1968, 26 Adet.

ATAMAN, Sadı Yaver : Giresun Türküleri, Mânileri ve Aşıkları, TFAD, Y. 16, C. 9, S. 188, Mart 1965, 11 Adet.

AYTAÇ, İzzettin : Diyarbakır'dan Mâni ve Atasözleri, TFAD, Y. 20, C. 12, S. 238, Mayıs 1969, 32 Adet.

AYTEKİN, Yavuz - Şebinkarahisar Mânileri, TFAD, Y. 6, C. 3, S. 69, Nisan 1955, 33 Adet.

BAHÇECİ, Mehmet : Erzurum Sivışli Köyü Mânileri, TFAD, Y. 20, C. II, S. 231, Ekim 1968, 51 Adet.

BAYRAM, İbrahim : Tortum Mânileri, TFAD, Y. 20, C. 12, S. 239, Haziran 1969, 84 Adet.

(BAYRI) M. Halit : Trabzon Mânileri, HBH, Y. 2, S. 14, 1930, 111 Adet.

(BAYRI) M. Halit : Rize Mânileri,

HBH, Y. 2, S. 18, 1931, 59 Adet.

BAYRI, M. Halit : İstanbul Folkloru: Semâi Kahveleri, TFAD, Y. I, C. I, S. 11, Haziran 1950.

BAYRI M. Halit : İstanbul Folkloru: Meydan Şairleri, TFAD, Y. I, C. I, S. 12, Temmuz, 1950.

BAYRI, M. Halit : Eski Bir Mâni Mecmuası, TFAD, Y. 6, C. 3, S. 66, Ocak 1955.

(BAYRI) M. Halit : İstanbul Folkloru: Bekçi ve Ramazan Mânileri, TFAD, Y. 10, C. 5, S. 117, Nisan, 1959, 39 Adet.

BURDURLU, İ. Zeki : Çukurova'dan Mâniler, HBH, Y. 10, S. 116, Haziran, 1941, 116 Adet.

CELASUN, Erkan : Silifke'de Söylenen Mâniler, TFAD, Y. 4, C. 2, S. 41, Aralık, 1952, 24 Adet.

CİNLİOĞLU, Halis T. : Tokat'da Ay Hakkında İnanmalar, TFAD, Y. 8, C. 4, S. 91, Şubat, 1957, 20 Adet.

DAMACI, Raci : Azerbaycan Bayatileri, TFAD, Y. 5, C. 3, S. 49, Ağustos 1953, 50 Adet.

DEMİRAY, Güner : Gemerek'den Mâni ve Ağıtlar, TFAD, Y. 10, C. 5, S. 115, Şubat 1955, 6 Adet.

ELÇİN Şükrü : Balıkesir - Savaştepe Çavlı Köyünde Söylenen Mâniler, TFAD, Y. 16, C. 9, S. 183, Ekim, 1964, 75 Adet.

ELMAS, Yılmaz : Samsun Folklorundan Örnekler, TFAD, Y. 13, C. 7, S. 153, Nisan, 1962, 7 Adet.

ELMAS, Yılmaz : Kadamut Mânileri, TFAD, Y. 12, C. 6, S. 140, Mart 1961; Y. 12, C. 6, S. 143, Haziran, 1961.

GÖKALP, Mehmet : Sarıkamış Köylerinde Nişanlı Kızların Söyledikleri Mâniler, TFAD, Y. 8, C. 4, S. 85, 20 Adet.

GÜNALP, Ziya : E r e ğ l i Mânileri, HBH, Y. 9, S. 99, II. Kânun, 1940, 36 Adet.

GÜNERİ, Bedri : Çatalca Mânileri, HBH, Y. 7, S. 80, Haziran, 1938, 40 Adet.

İŞİTMAN, Mahmut : Yozgat Mânileri, TFAD, Y. 18, C. 10, S. 207, Ekim, 1966, 19 Adet.

İMAMOĞLU, İsmet Özalp : Cihanbeyli Mânileri, TFAD, Y. 1, C. 1, S. 11 - 15, Haziran - Ekim, 1950, 135 Adet.

İSAMETTİN, Faika : Bursa Türküleri ve Mânileri, HBH, Y. 5, S. 57, 1936, 54 Adet.

KADİROĞLU, Mahmut : Kolya'dan

Mâniler, TFAD, Y. 15, C. 8, S. 171 - 177, Ekim, 1963 - Nisan, 1964, 34 Adet.

KARADENİZ, Fikret : Fındık Toplama Zamanında Söylenen Mâniler, TFAD, Y. 19, C. 11, S. 224, Mart 1968, 13 Adet.

KARTAL, Numan : Halktan Mâniler ve Özellikleri, TFAD, Y. 16, C. 9, S. 187, Şubat 1965, 67 Adet.

KAYGILI, Osman Cemal : Eski İstanbul'da Semâi Kahveleri ve Meydan Şairleri, TFAD, Y. 4, C. 2, S. 46, Mayıs, 1953.

KUM, M. Naci : Bekçi Baba Destanı, TFAD, Y. 1-2, S. 19 - 23, 54 1951-1954.

MEMİŞOĞLU, Fikret : Mânici Dilşat Hanım, TFAD, Y. 4, C. 2, S. 48, Temmuz 1953, 19 Adet.

MİSKİOĞLU, İhsan : Hatay Mânileri, TFAD, Y. 13, C. 7, S. 148, Kasım, 1961, 188 Adet.

O K A Y, Haşim Nezihî : Bursa'dan Derlenen Bazı Mâniler, TFAD, Y. 3-4, C. 2, S. 36-45, Temmuz 1951 - Nisan 1953, 130 Adet.

OSMAN : Kadırlı ve Andırın Köylerinde Mantuvar Açmak, Y. 2, S. 18, HBH, 1931, 21 Adet.

OSMAN, Nazif : Balıkesir Mânileri, HBH, Y. 2, S. 21-25, 1933, 528 Adet.

ÖCAL, Mehmet : Urfa Mânileri, Y. 10, C. 5, S. 111, Ekim, 1958, TFAD.

ÖNDER, Mehmet : Şimdiye Kadar Derlenmemiş Konya Mânileri, TFAD, Y. 1, C. 1, 1950.

ÖZTELLİ, Cahit : Z i l e Mânileri, TFAD, Y. 2, C. 1, S. 12, Mayıs 1951, 28 Adet.

ÖNDER, Mehmet : Şehir Mânileri, TFAD, Y. 5, C. 3, S. 50, Eylül 1953, 26 Adet.

ÖNDER, Zafer : Şimdiye Kadar Derlenmemiş Konya Mânileri, TFAD, Y. 1, C. 1, S. 6 - Y. 3, C. 2, S. 27, 52 Adet.

ÖZERGİN, M. Kemal : Harput Mânileri, TFAD, Y. 18, C. 10, S. 213, Nisan 1967, 24 Adet.

PETEKÇİ, Ahmet : Bozkırda Söylenen Mâniler, TFAD, Y. 6, C. 3, S. 68, Mart 1955.

PETRİ, Zevrak : Gagauz Mânileri, HBH, Y. 7, S. 83-84, 1938, 265 Adet.

SARIKAN, Zeki : Karadeniz Dolaylarından Mâniler, TFAD, Y. 13, C. 7, S. 154, Mayıs, 1962, 38 Adet.

SAYGI, Osman : Karakeçili Mânileri,

Kitaplar Arasında :

"Türk Bilmeceleri,, Üzerine

Yazan : Muzaffer UYGUNER

Milli Eğitim Bakanlığının yayımlamakta bulunduğu 1000 Temel Eser serisinde bir de *Türk Bilmeceleri* adlı bir kitap yayımlandı (1). Kitabı hazırlayan Şükrü Elçin'in bu konuya yabancı olmadığını biliyoruz. Elçin, kitabı 471 bilmece almış. Bütün Türk bilmecelerinin bu kadar olma-yacağına sanıyoruz. Belki biz yanlıyoruz.

Kitaba alınan bilmeceler;

1. Tabiat ve tabiat hâdiseleri ile ilgili bilmeceler (59),

2. Bitkiler ve onların mahsülleri ile ilgili bilmeceler (104),

TFAD, Y. 14, C. 7, S. 161, Aralık 1962, 22 Adet.

SERASLAN, Hâlim : Yukarı Kızılın Köyü Mânileri, TFAD, Y. 22, C. 13, S. 258, Ocak, 1971, 42 Adet.

SİPAHIOĞLU, Emin : Ordu Yöresinden Mâniler, TFAD, Y. 16, C. 9, S. 185, Aralık, 1964, 30 Adet.

SÖNMEZ, Hüseyin : Erzincan Mânileri, TFAD, Y. 22, C. 13, S. 255, Ekim, 1970, 30 Adet.

TANALP, Ümran : Erzurum Mânileri, TFAD, Y. 21, C. 12, S. 246-249, Ocak - Nisan, 1970, 120 Adet.

TEZEL, Naki : İstanbul Mânileri, HBH, Y. 8-9, S. 89-102, 1930 - 1940, 437 Adet. (Sonradan kitap halinde basılmıştır.)

TOPÇUGİL, Vahit : Çerkeş Mânileri, HBH, Y. 9, S. 104, Haziran, 1940, 33 Adet. (ÜLKÜTAŞIR), M. Şakir : Boyabat Mânileri, HBH, Y. 2, S. 17, 1931, 76 Adet.

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir : Eski Ramazan Davulcuları ve Davulcu Mânileri, TFAD, Y. 21, C. 12, S. 245, Aralık, 1969.

ÜTÜK, Etem : Kofçaz'ın Kanara Köyünden Mâniler, TFAD, Y. 22, C. 13, S. 254, Eylül, 1970, 16 Adet.

YAZAR, Hasan Tahsin : Demirözü Bucağı Mânî ve Bilmeceleri, TFAD, Y. 21, C. 12, S. 251, Haziran, 1970, 36 Adet.

YILDIZ, Hüsnü : Mâniler, TFAD, Y. 11, C. 6, S. 132, Temmuz, 1960, 31 Adet.

YÜKSEL, Avni : Akdağmadeni ve Çevresinden Mâniler, TFAD, Y. 17, C. 10, S. 199 - 200, Şubat - Mart, 1966, 90 Adet.

23.2.1971

3. Hayvanlar ve onların mahsülleri ile ilgili bilmeceler (85),

4. İnsan ve insan uzuvları ile ilgili bilmeceler (41),

5. Eşya ile ilgili bilmeceler (149),

6. Manevi - dinî unsurlarla ve diğer kavramlarla ilgili bilmeceler (33).

olmak üzere ayrılmışlardır. Böyle bir ayırım, bazı yönlerden elbette faydalıdır. Ayrıca, her bölümdeki bilmeceler de kendi aralarında harf sırasına göre sıralanmış, kitabın sonunda bilmecelere göre bir de dizin verilmiştir.

Ancak, kitabın asıl noksanlığının bilmecelerin nerelerden derlendiğinin yazılmaması ve benzerliklerin işaret edilmemesi bulunduğunu belirtmek isteriz. 1000 Temel Eser serisi bir halk serisi olmadığına, aksine bir bilim serisi bulunduğuna göre böyle bir yola gidilmesi zorunluydu. Çünkü, Türk bilmeceleri bir daha ne zaman böyle bir olanak bulacak da yayımlanmaları sağlanacaktır. Bu seride bilmecelere yer verilirken, bunların bilimsel bir sıralamaya tabi tutulması, derlendikleri yerlerin gösterilmesi, çeşitli bölgelerde söylenenler arasında söyleyiş ve bilmece-nin anlamı bakımından bulunan farkların belirtilmesi çok yerinde olurdu. Bu haliyle, *Türk Bilmeceleri* adlı kitap bir çalışmanın müsvedesi niteliğinde göründü bize ve elbette umulan ve beklenen faydadan uzağa düşmüş oldu. Kitabın aceleyle gelmemesi, üzerinde daha fazla bir çalışmaya girişilmesiyle gerçekten bir bilmeceler kitabı ortaya konabilirdi. Hiç bir bilim endişesi olmayan bir kişinin ya da kurumun yayınları arasında çıkan bu tip kitaplardan hiç bir ayrılığı ve özelliği bulunmayan *Türk Bilmeceleri* adlı kitabı bu haliyle yadırgadığımızı söylemek isteriz.

Elçin, kitabın başına bilmecelerle ilgili bir inceleme yazısı koymuştur. Bu yazının bir inceleme ürünü olduğunu ve sağlam temellere dayandığını belirtmek isteriz. Böyle bir önsözün ardına konulacak bilmecelerin de daha bilimsel bir esasa bağlanmasını gerekmez miydi?

Türk bilmeceleri bir daha nerede ve ne zaman yayım fırsatını ele geçirecekler?

Türk Güreşinin Ana Kaynağı :

Er Meydanı Kırkpınar

— II —

Yazanlar : Yahya BENEKAY — Şerif ERCAN

Köylerden *Kırkpınar*'a topluca gelmek âdet idi. Başlarında köy ağaları, köyleri namına tedarik ettikleri koç, koyun, deve, dana, tay gibi hediyeleri Kırkpınar Ağasına verirlerdi. Şehir ve kasabalardan gelen hatırlılar ve mevki sahipleri misafirler ise, anâne halinde olduğu üzere, K. Ağasının oturduğu sedir halısı altına nakit para bırakırlardı. Hediyeleri, Ağa, derecelerine göre pehlivanlara ödül dağıttırdı. Üç gün üç gece devam eden güreşler süresince misafirleri ve pehlivanları şan ve şeref için Kırkpınar Ağası kendi kesesinden ağırlardı.

Kırkpınar'a gelen misafirlerin, pehlivanların karşılanması da bir başka olurdu. Menkubelerini verdiğimiz güreş şehidi iki pehlivandan birinin adı SELİM imiş. O yüzden, gömüldükleri yere SELİM MEZARI denilmiş. Kırkpınar vaktinde burada, Selim Mezarı denilen yerde bir gözcü durmuş. Kırkpınar'a yol buradan geçermiş. Misafirler, pehlivanlar Selim Mezarı mevkiine geldi mi gözcü, Kırkpınar Meydanına açılan kapıda duran diğer gözcüye elindeki bayrağı sallar sallamaz hemen davullar, zurnalar başlamış misafir karşılamaya havalara. Üstüne al çuha vurulu bir tay'ı yedeğine alan bir seyis başa düşer, öylece misafirlere doğru yürürlermiş.

Selim Mezarında karşılanan misafirler önlerinde davullar, zurnalar ve seyis yedeğindeki al çuhalı tay olduğu halde Kırkpınar meydanına gelirler, sonra da AĞA ÇADIRINA kadar götürürlerdi. Çadırda misafirler, Kırkpınar Ağası tarafından

karşılır ve çadırda halılarla, seccadelerle döşenmiş sedirlere buyur edilirdi. Bu arada misafirler de önlerine tutulan davulların üzerine bahşişler atmaya ihmal etmezlerdi. Çadırda hoş geldin kahveleri içilir, sigaralar tütürülür, sonra da, her misafiri mihmandarlar kendilerine ayrılmış çadırlarına götürürlerdi.

Kırkpınar'a gelen misafirlerin, pehlivanların, geldikleri tarafların takdimleri, bildirilmeleri de bir ayrı önemde, bir ayrı güzellikteydi.

Kırklareli taraflarından gelenler, "Bizler Koca Cafer semtinden geliriz" diye cevap verirlerdi. Rumeli köylerinde, Koca Cafer, Varna fatihi olarak anılır. Böylece o gelenler, Koca Cafer'in mezarını ziyaret edip gelmede olduklarını ve o er kişinin mânevi selâmını da bu er meydanına getirdiklerini anlatmış olmak isterlerdi.

Kırkpınar güreşleri, Hıdırellez'e üç gün kala başlardı. İlk gün çeşitli eğlencelerle geçer, yürük, merkep ve çuval koşuları düzenlenirdi. At yarışlarına "Yürük koşuları" denirdi. Koşular, Karaağaç dolaylarından başlar, Kırkpınar meydanında biterdi. Derece alan yürüklerin sahiplerine Kırkpınar Ağası ödülleri verirdi. O yürük koşularının bile davul - zurnalarla bir ayrı karşılanışı olurdu. O davullar - zurnalar olmadı mı zaten güreşin, koşunun tadı - tuzu mu olur ki? Deve güreşlerinde davul - zurna vurmadı mı develer bile güreş tutmaz.

İkinci gün güreşlere başlanır, üçüncü gün karşılaşmalar biterdi. Halkın saygı

Bu yıl yapılan Kırkpınar geleneksel yağlı güreşleri başladığı gün pehlivanlar meydana çıkarken.

gösterdiği ve itimat ettiği eski ve ihtiyar pehlivanlardan iki - üç pehlivan, Ağa'nın davetiyle hakem olurlardı. Hakemlerin kararı karardı. Hiçbir itiraz sesi yükselmezdi. Esasen yenilen pehlivan karar dahi beklemeden, hemen ayağa kalkar, rakibi yaşlıysa elini öper, akranıysa kucaklaşır ve yenenin arkasında yürüyerek meydanın kenarına çekilirdi.

Üçüncü gün Kırkpınar Ağası, tellâl eliyle bir kuzuyu Kırkpınar meydanına çıkarırdı. Böylece Kırkpınar Ağalığını arttırmaya çıkarmış olurdu. Kırkpınar Ağası olmak isteyenler pey sürer, kuzunun fiyatını arttırmışlardı. Lâkin o arttırmalarda bugünkü gibi para sözü edilmezdi. Anane böyleydi. Ağa'nın kim olacağı önceden tesbit edildiği için arttırma, usulünce, bir süre daha devam eder, sonra Ağalığı münasip görülmüş köy ağasının önüne götürülür, o kuzu bırakılırdı. Kırkpınar Ağası, böylece ilân edilmiş olurdu. Yeni ağa, eski ağanın çadırına gider, tebrikleri kabul eder, hayır duada bulunurdu. Bu esnada da davullar zurnalar, Ağa havasını vururlardı. Tellâl, cazgır, meydancı, sucular, yağcılar ve diğer görevliler saf saf dizilerek yeni ağanın çadırının önüne gelirlerdi. Yeni ağa, hepsine münasip hediyeler, bahşişler verirdi.

Eski ağa, güreşler bittikten sonra mevhit okutur ve fakir çocukları sünnet ettirir, Kırkpınar'ı kapatırdı.

Kırkpınar'da hükümete iş düşmezdi. Nizam, asayiş kendiliğinden kurulurdu. Halkın olgunluğu, sahip olduğu manevi terbiye buna kâfi idi.

Balkan Harbinden önce, asıl Kırkpınar meydanında ağalık yapmış olanları merhum Hafız Rakım Ertür Hoca, şöyle tesbit etmiştir :

Körümit köyünden Halil pehlivan, oğulları Ali ve Sait pehlivanlar, Hacı Hüseyin Ağa, Sadırlı köyünden Hacı Hasanoglu, Seymen köyünden Avukat lakaplı Ahmet Ağa, Kumarlı köyünden Zaptiye Hasan Ağa, Ortaköy'den Bankacı Mehmed Efendi, Edirne'den Kolcubaşı Çerkes Emin Ağa, Kirışhaneden Hamza, Edirne Tabakhanesinden Tahir Ağa, ünlü pehlivan Adalı Halil, Balkan Harbinde ve hudut tashi-hinden önce yapılmış en son Kırkpınar'da Ducaarız (Dulceriz) köyünden Kâmil oğlu Halil Ağa, Arif oğlu Mehmed Ağa ve Eş-

ref Ağa müştereken Kırkpınar ağalığı yapmışlardır.

Kırkpınar Sarayıçine nakledildikten sonra Kırkpınar Ağalığı yapmış olanlardan tesbit edebildiklerimizi de burada zikretmek isteriz :

Murat Şener, Merhum Mehmed Çardaktan, Nurettin Manyas, Dökmeci Hüseyin, İbrahim Bildik, Merhum Ahmet Merter, Kitapçı Hilmi Atakan, Salim Doğramacılar, Muhittin Ağaogulları, Ali Rıza Keleşoğlu, Hasan Vatan, Hakkı Meriç, Çanakkale seramik fabrikası müdürü Süleyman Bey ve ünlü Dünya şampiyonlarımızdan pehlivan Gazanfer Bilge.

Türk pehlivanlarına yüz yıllar boyunca Er Meydanlığı yapmış olan SAMONA köyü mer'asındaki KIRKPINAR Balkan Harbinde Bulgaristan'ın eline geçti. Balkan Harbi sonrasının ilk Kırkpınar'ı böylece asıl meydanından mahrum kalmış oluyordu. Ama akar su durdurulamaz, ona, ille de yeni arklar, sulayacak yeni bahçeler açmak gerek. Öyle yapılmış. Ve böylece, Edirne ile Mustafapaşa (bugünkü Siveilingrad kasabası) yolu üstünde, kaza merkezi yapılmış olan Viran Tekke mahalinde Kırkpınar kurulmuştur. Ama, sadece o kadar. Bu duruma gönülleri razı olmayan Edirneli büyükler, Çocuk Esirgeme Kurumu İdare Heyetinden Rasim Efendi (Ertür), Kavaf Recep Efendi, Terzi Şevket Efendi, Çubukçu Rasim Çavuş, Bedestenli Mehmet Efendi ve Kıyıklı Rıza Efendi, şahsi teşebbüsleriyle, Kırkpınar'ı, Edirne şehrine, Sarayıçine getirmişlerdir. Böylece Kırkpınar ihya edilmiştir. Hasılât Çocuk Esirgeme Kurumuna verilmiştir.

Kırkpınarın kesin olarak Sarayıçine alınması tarihini gösteren belge Paşaeli adlı gazetenin 207 numaralı ve 3 Mayıs 1342 (1926) tarihli nüshasıdır. Bu gazete-den öğreniyoruz ki, Kırkpınar, 1925 yılının 15 Mayıs tarihinde Sarayıçine getirilmiş bulunmaktadır.

Bir süre Kırkpınar güreşlerini Çocuk Esirgeme Kurumu düzenliyegelmiştir. Bu tertip işinde en çok emeği geçenler Suakaklı Tefvik Efendi ile keresteci Rasim Efendidir. Rasim Efendinin (Ertür) hal-kın oturacağı tribünlerin yapılması için mağazasından her yıl gerekli keresteyi verdiği, Tefvik Efendinin de güreş hazırlıklarını can ü gönülden kendine iş edindi-

ği, o Kırkpınar tertipleri sırasında Çocuk Esirgeme Kurumu İdare Heyetinde bulunan öğretmen Sayın Ömer Hulûsi Altay Bey tarafından ifade edilmiştir.

Tanzimattan itibaren Bönce suyu mesiresi diye anılarak Edirnelilere mesire yerliği yapagelen Sarayıçi emlak-i seni-yeye bağlı iken, Meşrutiyeti takiben hazineye alınmış ve sonra Edirne Belediyesine devredilmiştir.

Sarayıçi, Tuncanın iki kola ayrılıp tekrar birleşmesiyle hasıl olan adacığın Edirne şehri bitişiğindeki ucundadır. Bütün tarihi boyunca Edirne Tekfurlarına, Beylerine, Paşalarına mesire yeri olagelmıştır. Üstüne saraylar yapılmıştır. Daha Padişah Birinci Murattan itibaren buraya saraylar, köşkler yapılmaya başlanmıştır. Ünlü "Saray-i Cedid-i Âmire" denilen saray buraya yapılmıştı. Burası "Hadika-i Hassa" adını da almıştır. Has bahçe demektir. Yüzyıllar boyunca bütün Osmanlı padişahları buraya gelmiştir. Burada büyük düğünler ve düğünlerde büyük pehlivan güreşleri düzenlenmiştir.

Edirneye nakledildikten sonra Kırkpınar güreşleri bir süre, Kanunî Köprüsünden çayırığa girilince sola düşen kısmında yapıldı. Bilâhare bugünkü yerine, köprüyü geçince ileride ve sağa gelen kısma alınmış ve tribünler sabit hale getirilmiştir. Bunu da Edirne Belediyesi yapmıştır.

Bu konuyu eksik bırakmamış olmak için belirtelim ki, yirmi yıl kadar önce Sarayıçinin Tuncanın taşkın sularıyla kaplanmış olması yüzünden Kırkpınar güreşleri o yıl için Yanıkışla arkasındaki çayırıkta da yapılmıştır. Gene yapılmıştır. Bunlar şunu gösterir ki, bizler, biz-Türkler, güreşsiz edemeyiz.

*

Kırkpınar güreşleri önce, Samona köyü mer'asında sonra Viran Tekke'de yapılırken, bu yerler millî sınırlarımız dışındadır kaldığından, atalarımızın bu tarihi mirası çok yerinde bir hareket ve kadırbililikle, bilâhare, Edirne'ye, bugünkü yeri olan Sarayıçine getirilmiştir. Güreşler eski Kırkpınarlarda 6 Mayıs'tan üç gün önce başlardı. Şimdi ise tarihten Edirne Belediyesiince ve genellikle Haziran ayının ikinci haftası olarak tesbit edilmektedir. Güreşler gene üç gün sürmekte ve Cuma günü

başlatılarak pazarları bitirmektedir. Bugünkü Kırkpınarlar da, tıpkı eskiden olduğu gibi, bir şenlik, bir panayır havası içinde geçmektedir.

Edirne Belediyesi "Kırkpınar Tertip Komitesi", mevsimi geldi mi gerekli çalışmalarına hız verir ve eski geleneğe uyarak "kırmızı dipli mumlarla" davetlerde bulunur. Ayrıca afişlerle, bugünün reklâm ve duyuru tekniğine uyarak afişler hazırlar, ilânlar verir. Bu afişler de birer davetیه mahiyetindedir esasında. Afişlerde genellikle Adalı Halil ile Kurtdereli Mehmed pehlivanların güreşe tutuşmuş halleriyle çekilmiş fotoğrafları yer alır.

Tören, cuma günü, Edirne Belediyesi-nin önünden başlar. Ne başlayıştır o Yarrabbi. Başzurnacı Osman Ağa dizmiştir özel kıyafetli davulcularını, kızanlarını, bölük yapmıştır. Bando da, Mehter Takımı da vardır ama, asıl insanı coşturan, o serhad boyu duygusunu yüreklerle dolduran serhad havaları ve asil pehlivan havalarıdır. Bunları davul zurna takımından dinleyeceksiniz. Üç gün Kırkpınar meydanını bu davullar zurnalar gümbürdetir. Davulsuz zurnasız güreş olur mu? Hele son gün, Başpehlivan havasını Osman Ağa bizzat üfler o gümüş kakmalı zurnasıyla.

Kortej, cuma sabahı saat 10.30 da Belediye önünden hareketle önce gelir Atatürk anıtına çelenk koyar. İki pehlivandır çelengi taşıyıp getiren. Belediye Başkanı başta olmak üzere, İl Erkânı, misafirler, hakemler, pehlivanlar oradan gelirler. Pehlivanlar Tekkesine, pehlivanlar duacı-sı Şeyh Cemalettin ile Adalı Halil Pehlivanın kabirleri başında, başta, pehlivanların piri Hazreti Hamza olmak üzere, cemi cümle gelmiş geçmiş pehlivanların ruhlarına fâtiha okurlar. Bu ziyaret ve saygı duruşlarından sonra kortej, cuma namazında camilerin incisi Selimiye Camii şerifinde buluşmak üzere dağılır. Gerçekten de bütün pehlivanlar ve cemaat cuma namazında Selimiyede toplanır. Namazdan sonra Belediyece, orada, bir de mevhit okutulur.

Aynı gün öğleden sonra, saat 15.00 sıralarında Sarayıçinde ayrı bir törenle güreşler başlatılır. Belediye Başkanı törenin önemini belirten konuşmasıyla ER MEY-DANI KIRKPINAR'ın açıldığını ilân eder.

Güreşlerden evvel, bütün pehlivanlar, davullar, zurnalar, hakemler, cazgır, mey-dancılar, sucu ve yağcılar Belediye Bandosunun çaldığı marşlara ayak uydurarak şöyle bir askerce geçerce tribünlerin önünden, Er Meydanı ve halka saygularını sunarlar böylece. Sonra hemen ilk günün pehlivanları dağılıverir çifte çifte o güzelim diz boyu çayır çimenliğin üstüne. Hızır Aleyhisselâmin geçip yeşerttiği o aslımız neslimiz toprağı sağ elleriyle elleyip üç temennahla öpüp başlarına koyarlar her biri. Ah görmeğe, seyre, doyum olmaz o gösterilerin, Minnacık pehlivanlar - boyunlarında muskaları, ayaklarında meşin kışbetleri minyatürler gibi ortalıktadır. Sonra sıram gibi delikanlılar, sonra da, ertesi gün ve daha ertesi gün, gitgide artan ustalık gösterileriyle pehlivanlar, başpehlivanlar "Hayda Bre!" lerle dalarlar Er Meydanı'na, Kırkpınar'a, cedleri, o meçhûl iki pehlivanın, Kırkpınarın mânevî banileri o iki yigidin ruhlarını taziz ederler. Bir yandan da "Hayda Bre!" lerle çoşan Başzurnacı Osman Ağa ortalığı ayağa kaldırır, üfler zurnasını ve tribünlerdeki o tıklım tıklım halk, çocuk, çocuk, kadın, kız erkek, genç ihtiyar, onbinlerce seyirci kendi öz sporları güreşin incelikleri, kıvraklıkları, saldırıları, savunmaları, hamleleri ile yerlerinde oturup kalkarlar. Daha da anlatmağa kalkarsak bu iş uzar gider. Lâfi burada keselim ve KIRKPINAR'ın ünlü Başpehlivanlarından Tekirdağlı Hüseyin'e kadar olanlardan tesbit edebildiklerimiz islemlerini bir kere daha burada saygıyla analım: Kel Aliço (26 yıl hep başpehlivan kalmıştır), Koca Yusuf, Adalı Halil, Geçkinli Yusuf ve hâlen sağdır), Hergeleci İbrahim, Çömlek Köylü Kara Murat, Silivri Molla İzzet, Çatalca Nakkaş Eyüp, Yenici Mehmed, Kızılıklı Mahmud, Çömlek Köylü Kara Emin, Kayıkcıoğlu Ahmet, Gerdelli Himmet Pehlivan ve beş yıldan fazla Kırkpınar Başpehlivanlığını muhafaza etmiş ve yenilmeden güreşi terk etmiş olan Tekirdağlı Hüseyin Pehlivan.

Ne demiş Bakı :

*Şemşir gibi ruy-i zemine taraf taraf
Sıldın demir kuşaklı cihan pehlivanları*

— SON —

Bize gelen KİTAPLAR

● Doç. Dr. Sedat Veyis ÖRNEK: "Etnoloji Sözlüğü". Önsöz, Hazırlanmasında gözönünde bulunduran noktalar, kısaltmalar ve işaretler, Etnoloji Sözlüğü, Bibliyografya, Almanca - Fransızca - İngilizce dizinler, Adlar dizini- Ankara - Üni. Dil ve Tarih - Coğ. Fak. Yayınları: 200. 20 X 13 Cm. boyunda, 268 sayfa, 15 lira.

● Prof. Dr. Bedi N. ŞEHSUVAROĞLU: "Göztepe": İstanbul Kadıköy ilçesinin Göztepe semtinin adı, tarihi, meşhur yerleri, çeşmeleri, mesireleri, meşhurları, köşk ve yalıları bol fotoğraflı olarak verilmiştir. Sonunda bibliyografya yer aldığı gibi, baş kısmında da fransızca özet verilmiştir. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu yayını. 18,5 X 13 boyunda, 158 sayfa, 15 lira.

● Şerafeddin EREL : "Dağistan ve Dağistanlılar". Önsöz, Dağistan'ın coğrafi durumu, Dağistan etnolojisi, Kronoloji, idare ve müesseseler, dil-edebiyat - folklor - sanat, maarif, ziraat, hayvancılık, ticaret, Dağistan'ın yetiştirdiği bilginler, kavim ve kabile endeksi, şahıs endeksi ile bibliyografya. 24 X 16,5 boyunda, 266 sayfa, 15 lira.

● İbrahim OLGUN: "Necip Türkçü". TDK Tanıtma Yayınları, Türk Diline Emek Verenler Dizisi: 15. 19,5 X 13,5 boyunda, 132 sayfa, 6 lira.

● Abdülhak Şinasi HİSAR: "Geçmiş Zaman Fıkraları". (Bütün Eserleri 8). Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 26. 16,5 X 12 boyunda, 270 sayfa, 6 lira.

● Dino BUZZATI -İhsan AKAY: "Büyücü". Hikâyeler. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 194. 16,5 X 12 boyunda, 180 sayfa, 6 lira.

● Ülkü TAMER (Çeviren) : "Çağdaş Rus Hikâyeleri Antolojisi". Hikâyeler. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 199. 16,5 X 12 boyunda, 160 sayfa, 6 lira.

● Ord. Prof. Hüfz Veldet VELİDE-DEOĞLU : "Bir Lise Öğrencisinin Milli Mücadele Anıları". Varlık Faydalı Kitaplar: 110. Kitabın sonunda Velidedeoğlu'nun biyografisi, yayımlanmış eserleri, konfe-

Anma Toplantıları :

Bela Bartok Kongresi'ne Saygun ve Tarcan Katıldı

23 martta başlayarak 28 mart 1971'e kadar devam eden Milletlerarası B. Bartok Kongresine yurdumuzu temsilen kompozitör Adnan Saygun ve Prof. Dr. Bülent Tarcan katılmışlardır. Bu kongre dolayısıyla görüşlerini sorduğumuz Tarcan bize kısaca şu bilgiyi verdi :

— Peşte'nin Tuna kenarında yeni yapılan çok modern Intercontinent - Duna otelinde 4 gün süren bu kongre, Bartok'a ait çeşitli konuları gündemine almıştır. Bunların arasında kompozitörün bir tek eserinin incelenmesine ait araştırmalar yanında özellikle sanat kişiliği ve stilinin geçirdiği aşamalar üzerinde duruldu. Özellikle Avusturyalı ve B. Almanyalı müzikolog ve kompozitörler Bela Bartok'un san'atı ile hiç bir yakınlığı bulunmayan 12 tonculuk arasında sıkı bir ilişki kurma çabasına girildirse de tatmin edici bir sonuç alamadılar.

Bilindiği gibi Bartok, akademik tah-

ransları ve çevirileri yer almaktadır. 16,5 X 12 boyunda, 328 sayfa, 10 lira.

● Şerafettin EREL : "Azerbaycan Politikalarının Yanlışları". Yazarın kendi yayını, Baha Matbaasında basılmıştır. Azeri Türklerine tarihi belgelerle yapılan tavsiyeler. 24 X 16,5 boyunda, 54 sayfa, 5 lira.

● Aşık HÜDAİ : "Gönül Diyarından Deyişler". Deyişler, koşmalar, atışmalar, semâller. Önsöz: Ahmet Kabaklı tarafından yazılmıştır. Yağmur Yayınları: 57, Şiir Dizini: 7. 20 X 12,5 boyunda, 64 sayfa, 5 lira.

● Aşık Zülfikar DİVANI : "Sev Dedi Bana". Deyişler, koşmalar, taşlamalar, koçaklamalar. Önsöz: Tahir Kutsi Makal tarafından yazılmıştır. 20 X 14 boyunda, 80 sayfa, 5 lira.

● İbrahim Zeki BURDURLU : "Romanlarıyla Reşat Nuri Güntekin". İnceleme. İzmir Eğitim Enstitüsü, Uyanış Dergisi Yayınları: 12. 20 X 14 boyunda, 200 sayfa, 10 lira.

● TDK : "Sade Türkçe Kılavuzu". Genişletilmiş üçüncü baskı. TDK Yayınları: 322. 20 X 14 boyunda, 142 sayfa, 7 lira.

sili süresince Erkel gibi aşırı bir Brahuns hayranının öğrencisi olarak kariyerinin başlangıcında Brahuns, Strauss ve Liszt'in etkileri altında kalmış, daha sonraları modern bir dil aramasına giriştiği zaman da Debussy'ye yönelmiştir. Bir müddet sonra da Schönberg'in sistemini şöylece bir denemiş ve sonunda bunların hepsini bir kenara iterek gerçek Macar Halk Müziği'nin köküne inmek üzere dünyaca bilinen folklor araştırmalarına dalmış ve esas kişiliği, sonunda, folkloru kişisel bir tarzda kendi yaratacak duruma geldikten sonra karşımıza 20. yüzyılın en büyük yaratıcılarından biri olarak çıkmıştır.

Bartok sadece Macar Folkloru ile yetinmekle kalmamış, bütün Balkan memleketleri, Afrika ve Türkiye Folkloru üzerinde de çalışmıştır. Hatta hayatının son günlerini geçirdiği New York'ta öldüğü zaman evrakı arasında, üzerinde sadece müzik değil, dil yönünden de çalıştığı Türk Halk Şarkıları bulunmuştur. Bu büyük adamın halk sanatına olan baha biçilmez çalışmalarını dururken, üzerinde kısa denemeler yaptığı 12 tonculuk hesabına netice çıkarılmağa çalışmak tabiatıyla netice veremezdi. Bu arada yalnız Bulgar delegesi, Bartok'un Folklorcu Kişiliği üzerinde güzel bir bildiri yaptı ise de, aksak ritimleri sadece bir Balkan Malı olarak ifade etme hatâsına düştü. Burada Adnan Saygun yerinde bir müdahale yaparak kendisine, önce gayri muntazam ritimler deyimi altında topladığı ritimlerin artık uluslararası terminolojide aksak olarak kabul edildiğini hatırlattı. Bartok'un halk müziğini çok seslendirmek yolunda geleneksel Batı Armonisini bırakarak modal bir polifoniye gittiğini belirtti. Bence, 4 gün süren kongrenin en doğru konuşmasını da Saygun yapmış oldu.

Bu kongre dolayısıyla Bartok'un bir çok eserlerinden ilk olarak basılan Partisyon ve Plakları da sergilenmişti. Ayrıca her akşam kompozitörün çeşitli eserlerine ait konserlere de gittik.

Bu kongrenin bizde bıraktığı başlıca fikir Macar Milletinin bu büyük evlâdını zirvede tutmak için elinden gelen hiç bir şeyi esirgemeyişidir. Ve gerçekte de Bela Bartok çağımızın böyle bir vefaya lâyık en büyük kompozitörüdür. T.F.A.

Kozan'da Hayvanları Taklit Oyunları

Yazan : Prof. Dr. Şükrü ELÇİN

I — Keklik Oyunu :

Kişiler: 1 — Avcı (mahalli avcı kılı-
ğında), 2 — Taş (bir köylü), 3 — Keklik-
ler (6 - 7 yaşlarında 8 - 10 erkek çocuk,
az - çok keklik biçimine sokulmuşlardır.),
4 — Avcının iki yardımcısı (taş gibi, şin-
lük elbiseleri ile).

Oyun: Avcı, taş vazifesini görecek a-
damı elinden tutup seyircilerin bulunduğu
odaya getirir. Halkın ortasında, meydan-
da, bir sağa, bir sola av aramış gibi ba-
kındıktan sonra taşı sessizce çöktürür, ona
bir taş şeklini verir. Sonra, perde ile bö-
lünmüş olan ve seyirciler tarafından görü-
lüp işitilebilen odaya gider. Uşlu, sessiz
duran çocuklara "Biraz sonra, tüfeğimi
yere vurunca tek tek odaya gelin; ortada
çömelmiş adam taşır, onun üstüne çıkıp
keklik gibi ötüň," der.

Avcı, asıl meydana döner. Taşın önün-
de yer alır. Yanında bulundurduğu kabin
içinde kül vardır.

Avcı, tüfeğini yere vurunca birinci çö-
cuk yavaşça ve ürke-ürke gelip taşın üs-
tüne çıkar, bağdaş kurup oturur. "Kak -
kaburak, kak - kaburak" çığlığı ile keklik
gibi öter. Bu ötüş tamamlanırken avcı, ka-
bin içinden aldığı bir avuç küllü "Zum!"
diyerek kuşun üstüne atar. Keklik korkar,
saçma yemiş gibi kendini aşağıya atar,
düşer.

Avcının iki yardımcısı, başından ge-
çeni arkadaşlarına anlatmaması için kek-
liği kollarından tutup seyircilerin arasın-
da uygun bir yere oturturlar ve eski oda-
larına gitmelerine engel olurlar.

Bundan sonra, avcı tüfeğini yere vur-
duka diğer keklikler aynı şekilde oyuna
girerler ve avcı tarafından vurulurlar.

II — Tilki Oyunu :

Kişiler: Avcılar (beş kişi), tilkiler
(7-8 kişi), Zağar (bir çocuk) ve tilki deliği
(8-10 kişi). Oyuncular imkânlarla göre
kılıklara bürünmüşlerdir.

Oyun: Tilki deliği vazifesini gören 8 -
10 kişi birerle kolda ayakta dururlar. Ba-
caklarını iki ayak genişliğinde açarlar, a-
yırlar. Kendi aralarındaki mesafe de bi-

rer ayak genişliğindedir .

Oyuncu başı avcı, silâhlı arkadaşları-
na, "Şu ormanı basalım," teklifinde bu-
lunur. Oyuncular teklifi kabul ederler.
Birbiri arkasına dizilmiş olan "tilki deli-
ği" nin etrafını çevirirler. Bu sırada Zağar
havlamağa başlar. Zağarın havlamasından
ve avcının sıkıştırmasından korkan tilki-
ler, 10 kişinin bacakları arasına, deliğe
girmeğe başlarlar.

Oyuncubaşı delik vazifesi görenlere,
tilkiler girer girmez ayaklarını birbirine
kavuşturarak onları kısırmalarını önceden
söylemiştir. Buna göre bütün tilkiler ba-
caklar arasında sıkıştırılır.

Oyuncubaşı, elinde bir kara tava, de-
liğin başına geçer. Tava karası ile elini
karalar. Zağar havlamağa başlar. Avcının
arkasındaki oyuncu ayaklarını gevşetir
gevşetmez tilki kaçmak ister. Avcıbaşı o-
nun yüzünü karalar. Oyuncunun bu haline
seyirciler güler.

Bu şekilde ikinci, üçüncü vb. oyuncu-
lar bacaklarını gevşettikçe çıkmağa çalı-
şan tilkilerin yüzleri oyuncubaşı tarafından
karalanır.

III — Kirpi Oyunu :

Kişiler: 1 — Kirpi deliği (yüz - yüze
başlarını birbirine çatmış, ayakta dört
kişi), 2 — Kirpi (bir çocuk), 3 — Zağar
(bir çocuk), 4 — Avcılar (4 kişi). Oyun-
cular imkân nisbetinde kılık değiştirmiş-
lerdir.

Oyun: Avcılar, kirpi avı için dağa git-
mişlerdir. Gezip dolaşırken dört kişinin
vücuda getirdiği deliğe yaklaşırlar. Avcı-
başı deliğin yanına gelir, kirpi izinin bu-
lunup bulunmadığına bakar. İz vardır. Arkadaşlarına dönüp, "Zağarı koyuverin",
der. Avcılardan biri Zağarın tasmaını çı-
karır. Zağar neş'elidir, havlaya havlaya
deliğin içine girer. Bu sırada kirpi Zağarı
burnundan yakalar. Zağar acı acı havla-
mağa başlar. Avcı "Ah, vah! Yoluna kur-
ban olduğum zağarımı kirpi yaraladı. Evim
başıma yıkıldı, gelin arkadaşlar, bir tütsü
yapalım."

Bu sırada ağız, burnu kan içinde olan
zağar, inleye - havlaya delikten çıkar. Av-

Deli Dumrul'un Bolvadin Varyantı

Derleyen : Ali İhsan MURADOĞLU

Zümrüt yüzlü ovada köpük köpük çı-
lan bir dere akardı. İlkbaharda şahlanır,
hiçbir köprü bırakmaz yıkardı. Bu zaman
hiçbir yolcu yoluna devam edemezdi. Halk,
dereye sağlam bir köprü yaptıracak hayır-
severi sabırsızlıkla beklerdi.

Alaçam kasabasında Dumrul adında
bir delikanlı vardı. Bunun babası çok zen-
gindi. Bir gün babasına, her sene yıkıl-
makta olan eski köprülerin yerine güzel
bir köprü yaptıralım, diye teklifte bulun-
du. Birlikte taştan bir köprü yaptıрмаğa
karar verdiler. Babası Dumrul'a :

— "Sen köprüyü yaptır, parasını ben
vereyim" dedi. Dumrul bu güzel köprüyü
yaptırmağa karar verdiklerini bütün köye
bildirdiğinde herkes bayram ediyordu. Köp-
rü bir ay gibi kısa bir zamanda bitirildi.

Dumrul her sabah köprünün başına
dikilir, her geçenden harç alırdı. Geçme-
yenden de harç alırdı. Harç'a karşı ge-
lenleri de hiç çekinmeden döverdi. Bu du-
rumdan herkes bıkmıştı. Dumrul'a "Deli
Dumrul" adını verdiler.

Bu sırada derenin öte yamacında bir
Türkmen Obası yurt kurmuş, herkes kara-
kıl çadırlarına çekilmiş istirahat ediyordu.
Kara kıl çadırların arasında bir de beyaz,
ipek işlemeli çadır bulunuyordu. Bu beyaz
çadırdan uzun boylu, mavi gözlü bir kız,
elinde bakırla (bakraçla) dereye doğru gel-
di. Bu sırada Dumrul, yine köprünün baş-
ında bekliyordu.

Kız, köprüden, harç vermeden geçmek

cının biri ona torbasından çıkardığı ekme-
ği verirken, avcıbaşının uzattığı çaputu i-
kinci avcı çakmağı ile yakar. Tutuşan bezi
4 adamın ayakları arasına atarlar. Kirpi,
ateşe ve tütsüye dayanamaz. Delikten çı-
kar. Hiddetlidir. Kirpi gibi şişer. Kirpi ro-
lündeki çocuğun sırtında kirpi okunu tak-
lit eden sazlar vardır. Yanmakta olan ok-
lar dim - dik olur. Kirpi yakalanır. İhti-
yacacı olan bir avcı alır. Oyun uzatılmak is-
tenirse kirpi sayısı çoğalabilir.

(İsmail Oynar'dan alınan bu üç oyun dü-
ğünlerde oynanmaktadır.)

istediyse de Dumrul buna mani olmak için
kızı geçirmede. "Bu köprüden para verme-
den geçmek yok. Çünkü köprüyü ben yap-
tırdım." dedi. Kız, bu sözlerle güldü. "Hayır
işinden para alınmaz," deyip yine geçme-
ye teşebbüs ettiyse de, Dumrul yine mani
oldu. Bu sefer kız- "Baba, baba!" diye
feryad etti. Çadırda istirahat etmekte olan
oba halkı hep kalktı. Deli Dumrul'u yaka-
layıp sille - tokat reislerinin çadırına gö-
türdüler. Reis :

— "Kızından ne istersin?" diye sor-
du. Dumrul :

— "Köprü parası." dedi. Reise de sal-
dıran Deli Dumrul'un elini ayağını bağla-
dılar. Kazığa çektiler (kazığa bağladılar
manasına). Aman diledi ise de olmadı. Re-
is sonunda şöyle dedi :

— "Kendi yerine bir bedel bulursan
seni affederim."

Sabah olunca Dumrul'un yanına iki
genç kattılar. Dumrul önce babasına var-
dı. Babasına durumu anlattı ve :

— "Benim yerime bedel istiyorlar,
gençliğime acı, sen git ölüme" diye yalvar-
dı. Babası ona şu cevabı verdi :

— "Oğul, ben de yaşamak istiyorum.
Annene git." Annesine giden Dumrul on-
dan şu cevabı aldı :

— "İstedığın kadar malımı al, fakat
canımı veremem."

Dumrul, çaresiz kaldı. Aklına karısına
uğramak geldi. İki gençle Dumrul, karısı-
na vardı.

— "Benim yerime ölüme gider misin?"
deyince kadın :

— "Senin yerine ben ölüyorum. Yeter ki,
iki çocuğumuz babasız kalmasın." deyip,
yanlarına düştü. Tekrar Reis'in yanına
geldiler. Kadın Reise :

— "Kocama çok ağır ceza vermişsi-
niz. Bu cezayı ben kabul ediyorum. İki çö-
cuklu dul bir kadın hayatta ne yapar? Ben
yaşayacağıma bari onlar yaşasınlar." de-
yince, bu sözlerle dayanamayan Reis, her
ikisini de azad etmiş :

— "Yalnız, köprüden para almayın."
diyerek uğurlamış. Dumrul da harç al-
maktan vaz geçmiş.

TOURS OF THE ENGLAND AND FRANCE

Programme of the Turkish Folklore Association

Le Programme de L'association Folklorique Turc

ELÄZİĞ'S HALAYS :

Elâziğ, in eastern Turkey, is known for its four magnificent historic mosques: Vin-yards and apricot orchards surround this agricultural province.

Old peasant customs are still observed in this section. Folk dances such as "Çayda Çıra - Dance of Candles" are performed at weddings.

Other dances presented are : Tamzara, Avres, Büyükceviz, Delilo, Halay, Keçige, Fatmalı.

HALAYS DE ELÄZİĞ :

Elâziğ, en Anatolie orientale, offre aux touristes --la fraîcheur de ses 4 Mosquées. Mais, plus qu historique, elle est le centre d'une rishe région agricole ou alternent vignes et vergers d'abricotiers.

Aussi y perpétue-t-on les coutumes pay-sannes.

Lors des mariages nos compagnes pra-tiquent oncore des danses halay.

Voici au cours d'une noce a ELÄZİĞ une danse HALAY.

La danse des Bougies.

Les noms des danses : Tamzara, Av-res, Büyükceviz, Delilo, Halay, Keçige, Fat-malı.

DANCES DE SIVAS :

Sivas, located in Central Anatolia in the valley of Kızılırmak, one of the Selçuk Turks cultural centers.

You will now see Madımak, a harvest dance from Sivas.

LA DANSE DE SIVAS :

Maintenant vous aller ecouter 4 danses de Sivas.

Les noms des danses : Cemberim hala-yı, Arnavut halayı, Madımak, Hoplatma.

ARTVIN'S DANCES :

Dances of Artvin are fast, brisk and agile Artvin dances show characteristic of Black Sea region.

Young girls and boys dance in their own group or in mixed groups. The dances from Artvin are :

Atabarı, Daldalan, Düzhoron, Sarıççek, Delihoron, Koçeri, Atom, Coşkun Çoruh.

LES BARES DE BAYBURT :

Les danses d'Artvin sont rudes et ca-ractéristic.

Son climat est u peu rude ses danses sent magestueuses quel ques. Fais les filles dament sans hommes mais souvent elles dansent emsembles.

Ses instrum ents sont (tulumcorne mu-se) et zurna dansent mainterant avec l'a-cordeon.

Les noms des danses : Atabarı, Dalda-lan, Düzhoron, Sarıççek, Delihoron, Koçeri, Atom, Coşkun Çoruh.

SOLO :

Mais si le folklore se danse, sovvent au-ssi il se chante.

Et maintenant vaus aller ecouter chan-sons de Anatolie.

VAN'S HALAYS :

Van, is one of the border cities near Iran, People of this region lave their land and celebrate weddings, harvests, war and victory by folk dances.

Their instruments are dirum and horn. Halays to be presented are : Temilâv, Lârelli, Kersi, Yargüzel, Meyroki.

HALAYS DE VAN :

Van est une région stuée dans les forets verts comme un paradib a caté de la fron-tière d'Iran.

Ses habitants aiment la nature.

Ala fin des oroissons ils font de céléb-rations.

Ils dansent avec L'incompagnement des instrument qui s'appelt lent davul et zurna.

Les noms des danses : Temilâv, Larel-li, Kersi, Yargüzel, Meyroki.

DANCES OF KARS AND KAFKAS :

Kars is a region of severe climate, where summers are short and winters are long.

Typical Turkish dances of this region which will be presented, are : Hankızları, Kentvari, Solmaz, Kafkas (Menekşe), Kis-kanç, Aysat, Şeyh Samil (Lezginka).

LES DANCES DE KARS - KAFKAS :

Kars c'est la ville au climat excessif : Etés courts. Hivers très rigoureux.

Vous verrez ensuite une danse du mouc-hoir car n'oubliez pas que Kars tisse le co-ton. Les longues journé es d'hiver favorisent les rap suivante célèbre la gloire d'un héros Turc dans une choregraphie aut hentique. La danse des Seyh Samil.

Les noms des danses : Hankızları, Kent-vari, Solmaz Kafkas (Menekşe), Şeyh Şa-mil (Lezginka).

ERZURUM'S BARS :

The dances from Erzurum are : Baş bar, İkinci bar, Kürt barı, Hañçer barı, Sek-me.

The dances of Erzurum, in the eastern

region of Anatolia, are called Bar. The figu-res of are swift and controlled strength is emphasized.

The dances from Erzurum are : Çift beyaz güvercin, Kavak, Tersine, Aşşaktan gelirem.

LES BARES DE ERZURUM :

Les Dances de la partie d'Erzurum: Par les garçons.

Les noms des danses : Baş Bar, İkinci Bar, Kürt Barı, Hañçer Barı, Sekme.

Erzurum - Dans la même cité les filles bien protégées par leurs guerriers émérlés manifestent leur orgueil dans une danse lente et magestueue.

Les Danses de la partie d'Erzurum (Par les filles). Les noms des danses : Çift beyaz güvercin, Kavak, Tersine, Aşşaktan gelirem.

BITLİS'S HALAYS :

The dances from Bitlis are : Papuri, Ağır köveng, Meyroki, Garzane, Harkuşta, Topal.

HALAYS DE BITLİS :

Les Dances de la partie Bitlis: Par les garçons.

Les noms des danses : Papuri, Ağır Kövenk, Meyroki, Garzane, Harkuşta, Topal.

GAZİANTEP'S HALAYS :

Gaziantep in thes on theast of Anatolia has quite joyous and exciting music, and the dances suit the music. The young people of the village dance happily during the harvest time while they gather their crapa.

The dances from Gaziantep are : Ley-lim, Dokuzlu, Oğuzlu, Ağırılama, Mani, Çe-pikil.

HALAYS DE GAZİANTEP :

Gaziantep, c'est la richesse agricole de la Turq la mère nourriffière qui exporte aussi le coton l'huile et la pistache.

Ce soir comme la récolte fut belle et bonne on célèbre donc.

La fin des Moissons.

Les danses de la partie Gaziantep (Par les filles) : Leylim, Dokuzlu, Oğuzlu, Ağır-lama, Mani, Çepikil.

BAYBURT'S BARS :

The dances from Bayburt are : Sallama, Mektebin Bacaları, Tiliko, Sıksaray.

BAR :

Les Dances de la partie d'Bayburt: Par les garçons.

Lesnoms des danses : Sallama, Mekte-bin Bacaları, Tiliko, Sıksaray.

ileri :

"YÜKSEK TAHSİL GENÇLİĞİ"

Türk Folklor Derneği,, nin İngiltere ve Fransa Gösterisi

Istanbul "Yüksek Tahsil Gençliği Türk Folklor Derneği" Halk Oyunları Grubu 1 Temmuz 1971 günü İstanbul'dan otobüsle yola çıkacak ve bu yıl davet olunduğu İn-giltere'de Wales bölgesinde Llangollen şeh-rinde yapılacak Uluslararası 25. Folk Dans Festivali Yarışması'na katılacaktır. Daha sonra aynı topluluk tekrar Fransa'ya geç-ecek Nice'de yapılacak olan 36. Uluslararası Festivale iştirak edecektir.

6. 11 Temmuz 1971 günü yapılacak o-lan Llangollen Festivali'ne 15 memleket davet olunmuştur. 1 ilâ 3. gelen gruplara şilt ve para ödülü konulmuştur.

10 ilâ 16 Temmuz 1971 tarihleri ara-sında yapılacak Fransa'da Nice Uluslarara-sı 36. Festivalinde de Y. T. G. Türk Folklor Derneği Topuluğu çeşitli günlerde gösteri-ler yapacaktır. Bu festivale 25 ulus katıl-maktadır.

Aylardan beri devamlı bir şekilde ça-lışmakta olan dernek elemanları Elâziğ, Erzurum Kız ve Erkek, Bitlis, Sivas, Gazi-antep, Van, Artvin, Bayburt ve Kars - Kafkas Oyun Ekipleri, Halk Türküleri Topuluğu ile programlarını sunacaklardır.

Y. T. G. Türk Folklor Derneği Toplu-luğu, Derneğin Başkanı Erol Akın'ın Kafi-le Başkanlığı ve Fahri Başkan İhsan Hin-çer'in de Teknik Müdürlüğü ile geziye çık-maktadır.

Müziyenler Üstün Gürtuna (Akorde-on - Davul), Selâmi Duman (Davul), Âdil Vural (Zurna)'dan müteşekkildir.

Oyun elemanları ise bayanlar: Nesli-han Esi, Serap Onur, Buket Kam, Sema Kalaş, Gülten Ergüç, Hayrünnisa Ağırta-ban, Güner Ayboran, Hülya Top, Gülruz Özkaya, Nurcan Özcan, Bânu Akidil, Nur-han Yentürk, Güzin Poray, Azime Uysun, İnci Dağlıtürk, Naime Saracık, Neclâ Cin-sar, Handan İkiz ile, baylar: Aydın Esi, Faruk Demirel, Kalender Cintosun, İske-nder Ertüç, Faruk Gümrükçü, Ayhan Gü-zelsoy, Vedat Pehlivan, Cemalettin Aving, Hüseyin Gül, Hüseyin Özyurtcu, Metin Ke-şoğlu, Olcay Esi, Alişan Balkan, Lütfü Keskiner ve Cengiz Girit'ten kuruludur.

Kapaköy'de Dügün Âdetleri

Yazan : Ergün SARI

Köy yerinde düğünün ön koşulu kızla erkeğin anlaşmasından çok ana ve babaların anlaşmasıdır. Eğer ana ve babalar aralarında anlaşmışlarsa düğün olmuş demektir. Yok aksinde, kızla erkek ne denli anlaşmış olursa olsun düğünün olması imkânsızdır. İşte bu durum karşısında kız kaçırma olayları ortaya çıkar ve çoğunluk cina yetle son bulan sosyal dramlar meydana gelir, hem kız ve hem erkek karanlık bir mutsuzluğun ağına takılır kalırlar. Bu açıdan biz, Kapuköy'deki düğün âdetlerini belirtirken ana ve babaların anlaşmış olduğunu var sayacağız.

I — DÜĞÜN ÖNCESİ DÖNEM : GÖRÜCÜLÜK VE SÖZ KESME.

Erkek tarafı, namusluluğu ve çalışkanlığıyla övülen herhangi bir genç kızın evine, genç kızı görmeye giderler. Görücülüğe giden kadınlar -ki, bunlar erkeğin anasıyla çok yakın akrabalarından bir kaç kişidir- başlarına renkli başörtü bağlarlar ve en yeni giysilerini giyerler. Kız ailesi karşılarında düğüne gidiyormuş gibi giyinmiş kadınları görünce onların görücülüğe çıktıklarını anlar ve ona göre ağırlarlar. Kahveler içilip yemekler yendikten sonra erkek tarafı iyi günler dileyerek ayrılır. Aradan bir kaç gün geçtikten sonra, bu kez hem kızı istemeğe hem de söz kesmeğe gelirler. O gün, kızın istekleri konuşulur, kız tarafının istediği avayet -başlık- miktarı üzerinde pazarlık yapılır, anlaşıldığı takdirde söz kesilir ve kız yarı nişanlanmış olur. Daha sonraki günlerde kasabaya ya da kente gidilerek ağırhklar -ipekli, yünlü esvaplar ve altın, makine... v.s.- satın alınır ve düğün hazırlıklarına başlanır.

II — DÜĞÜN : KINA GECESİ, DÜĞÜN, CUMALIK, YEDİYE.

Düğün öncesi çalışmalarını sona erdikten sonra düğün yapılır. Kapuköy'de düğün dört bölümdür: Kına gecesi, düğün, cumalık ve yediye. Şimdi sırasıyla bunların niteliklerini belirtelim :

a) Kına Gecesi :

Gerdekten bir önceki akşam kız evinde yapılan ve yalnız kadınların katıldığı eğlentedir. Bu akşam, konukların eline ki-

na yakılır, türküler söylenir, horon oynanır, kemence dinlenir. Gecenin ilerlemiş bir saatinde sofralar kurularak konuklara ziyafet verilir. Yemekten sonra herkes evine gider ve böylece eğlenti sona ermiş olur.

b) Dügün :

Kına gecesinin sabahı erkek evinde yapılan ve yalnız erkeklerin katıldığı eğlentedir. Bu eğlentede de yine türküler söylenir, horon oynanır, kemence çalınır, öğleyin harmanda sofralar kurulup yemekler yenir. Damadın babalığı -sağdıç ödevini yerine getirir- harmanın orta yerinde damadı traş ederek komşulardan ve damadın akrabalarından hediyeler toplar. İkindiye doğru silâhli ve atlı bir gurup gelini evinden almaya gider. Bu alaya GELİN ALICI ALAYI denir.

Gelin at üstünde damadın evinin avlusuna girince damad onun başına, içinde para ve şeker bulunan arpadan avuç avuç savurur yüksekçe bir yerden. Buna ARPALAMA denir. Bundan sonra gelinle damad başbaşa bırakılır.

c) Cumalık :

Gerdekten üç gün sonra damad evinde kadınlar için yapılan eğlentedir. Bu günde gelinin çeyizi odasında sergilenir ve kadınlar bunları incelerler. Gelin çeyizinden bir takım, parçaları konuklara dağıtır. (Bunlar genellikle çorap ve mendil ve başörtüsüdür.)

d) Yediye :

Gerdeğin haftasında bir akşam yatsıdan önce damad kayınpederinin elini öpmeye gider. O gece de kayınpeder evinde eğlenti yapılır. Baklava vs. gibi tatlı yenir. Kemence dinlenir. Yalnız, bir gelenek haline gelmiş olan bir şaka yapılır bu gece damada: Damadın altına üstü ziftli bir sandalye konur. Eğer damad o anın heyecanıyla farkına varmaz da ziftli sandalyenin üstüne oturursa, konuklar bir vesileyle onu oturduğu yerden kaldırırlar ve onun haline (kıçına sandalyesi yapışık doğruluşuna) gülerler.

Böylece düğün son bulur. Herkes yine günlük işleriyle uğraşmaya başlar bundan sonra.

Osmanlı Ülkesinde Çalgılar

— III —

Yazan : Doç. Dr. Kemal ÖZERGİN

[74.] Kâr-ı Çarpâreciyân-ı Rakkaasân
[75.] Kâr-ı Kamış Mızmarciyân
[76.] Kâr-ı Şâne Zummârciyân
[77.] Kâr-ı Dinkefciyân
Dükkân 1, nefer 3. Küçük dâyre gibidir.

[78.] Bu bâlâda tahrir olunan cümle - - - esnâfun her biri seyis-hâneler üzere ve kimi-piyâde, dükkânlarında zıkr olunan sâzları yapup, ubûr eder iken, Hun-kâr Mehter-başısı dahı bu cümle üstâdların sâzlarına peyrev olup, sekizer kat mehter-hâne ile, cümle üstâdlar yaptıkları sâzlara ferdâş verüp, bir hây hû ile ubûr ederler kim, gûyâ Deccâl zuhûr etdi, Mehter-başı'ya yamak olan cümle yetmiş yedi esnâfdur. Ve cümle - - - dükkândur. Ve cümle - - - cüyüş sâz-kârdur.

II. MUSİKİCİLER VE ÇALGICI ESNAFI :

[270. Fasil] el-Faslu'r-râbi' ve Erba'in : *Sitâyiş-nâme-i Mutribân*, Esnâf-ı sâzendegân, tarik-i Fisâgoris-i tevhidî.

[A.]

[1 §] İbtidâ cemi'i sâzlarun sadâsı, âlem-i ervâhda olan "der der ten" sadâsından te'lif olmuşdur kim, cesed-i Âdem'e rûh girmek istemeyüp, karar etdi. Âhır, hâtif-i Rabbâni tarafından "der der ten" sadâsı gelince, rûh mest [ve] medhûş olup, safâ vü hazzından cesed-i Adem'e girüp, karar etdi, ol sadânun te'sirinden.

[2 §] Hükemâlar, rûha gıda ve câna safâ olmağıçün günâgün sâzlar te'lif etdiler. İbtidâ te'lif olan dâyre ve kamışdan kavaldür. Hakîm Fisâgoris te'lif edüp, Belkis'un zifâfı gecesı çaldı. Andan Mûsâ, mûsikar'ı miskaal'i te'lif etdi, Andan rebâbı Abdullah Fârâbi te'lif edüp, Hazret-i (Risâlet-penâh) asrında dâyre ve rebâb çalınup, sonra âlet-i 'yus u tarab olmağıla hicret-i Nebeviyye'nün sene 4 (1), Medine-i münevvere'de İmâm Hasan (2) vücûda geldiği sâ'at, Cibril (3) Emin-i mübârek-bâd'a nâzil olup, hamr hakkında bu âyet-i şerîfeyi kibel-i Hakk'dan getürdi. Âyet, . . . (4). Andan şerâb harâm olup, âlet-i tarab olan sâz dahı men' oldı. Hakkında . . . (5).

[3 §] Amma, mülûk için sûrna ve borı ve tabl ve def ve kudüm ve nây ve rebâb çalmaga sehel ruhsat vermişlerdür kim, sâz ü söz sevdâyı mahv edüp, def'i gam eder; ve teferrîc ve mahbûb cemâl, hüke-mâ kavlince kalbün âyinesin zeng-i gamdan mücellâ edüp, âdemi tâze cevân eder.

B e y t (6)

Gönül eglencesi sâz ü safâdur

Safâ sür kim, bu dünyâ bî-vefâdur

Kişi zevkile olsar ferahnâk

Hemân zevk eyle cânım olma gamnâk

demişler. Hakkaa ki sevdâzede âdem için eyi demişler ve şekker yemişler. Bu takrib ile sâzendelerün ibtidâsı :

[B.] Fasl-ı evvel.

[1.] Sâzendegân-ı Dâyirezân

[1 §] Neferât 500. Pîrleri Baba Amr ibni Ümeyye-i Damirî'dür. Ve Hazret-i (Risâlet'ün) hoşâmî Hamza ibni Yetim, Fâtımatü'z-Zehrâ sûrında celâcilsiz def çalup, pîr-i ihtiyâr oldı.

[2 §] Cümle sâzendelere bu dâyirezânlar olmasa, rakkaası bozulmuş sâ'at gibi, fasılları helc ü melc olur. Fasıllarına nîzâm [ve] intizâm veren usûl-bend dâyirezânlardır. Cemi'i ulûmda usûl lâzımdur kim, ilm-i usûl, ilm-i edvâr'da (7) başka bir risâledür.

[3 §] Evvelâ usûl-bend Ahmed (Çelebi) Garibânî, ve Parpul-oğlu, ve Diyârbekrli Kara Oğlan, ve Baba Ahû, ve Baba Acem, ve Kapuci-oğlu, ve Nâzh Baba sihr-âsar dâyirezendür, ve Mülâzım-zâde, ve Urûm Angeli, ve Ermeni Aydan (8), ve Ermeni Haçatur, ve Yehûdî Patak-oğlu, ve Çingâne Donsız. Bunlardan gayrı, nice bin dâyirenzen usûl-bend üstâd-ı kâmiller vardır. Ammâ huzûr-i Şehriyârî'de bunlardan her biri, "vâhid ke-elf" dür (9).

[2.] Sâzendegân-ı Kemâneciyân

[1 §] Neferât 80. Müellifi Fâryâbî'dür. Nahşevân'da (10) yatar.

[2 §] Bunların ser-çeşmesi Kemânî Mustafâ Ağa, ve Kemânî Âşûr Ağa, ve Kemânî Mahmûd Çelebi, ve Kemânî Kurşuncı-zâde (11), ve Kemânî Masraf Alisi üstâd-i kâmillerdür. Ve Kemânî Ahmed

Çelebi, Kemâni Mustafâ Ağa'nun şâgirdi. Mısra' : "Kaabil şâgird, üstâd olur ustâdan" mazmûnca bu Ahmed Çelebi öyle kemânîdür kim, istimâ' eden âdem hayrân olur. Ve Kemâni Hüseyin Çelebi, ve Kemâni-i diger Limonî Ahmed Çelebi.

[3.] *Sâzendegân-ı Neyzenân*

[1 §] Müellifi Mûsâ Nebî'dür. Çobân iken kaval çaldı, derler. Kabri, Kudüs-i (12) şerif kurbindedür.

[2 §] Bu neyzenlere ser-firâz Beşiktaş mevlevî-hânesi (13) şeyhi oldı. Mevlevî Dervîş Yûsuf'dur. İstimâ' edene bir rik-kat-i kalb hâsıl olur kim, bi'z-zarûri âdem bükâ eder. Ve Berber Ömer Çelebi, ve Sar-râc Ahmed Çelebi, ve Kefeli Dervîş Me-hemmed, ve Dervîş Süleymân Kasımpaşa mevlevî-hânesi'nde (14) neyzen-başıdır. Ve Torlak Dede, ve Sipâh Ahmed Beg, ve Yantır Hasan Paşa, ve Dervîş Kaasım, ve Küçük [Köçek?] Dervîş Ahmed Kulle-kapısı mevlevî-hânesi'ndedir (15). Bunlar-dan gayri cümle yüz altmış (16) neyzenler dahı mevcûddur.

[4.] *Sâzendegân-ı Mûskaarân*

[1 §] Neferât 51. İbtidâ, Fisâgoris ha-lifesi Mûsâ, musikaar'ı te'lif etmişdür.

[2 §] Bunlara serheng olan Müverrih-i âlem ve âlim ve Fâzıl ve Nakkaş Miskaalî Solak-zâde'dür (17) kim, Yeniçeri cemâ'-atindendir. Ve Patak-oğlu ve Köle Yûsuf Solak-zâde'nün memlûkidür. Ve Abdullah Efendi reis kâtiblerindendir (18). Ve Ye-hûdî Yako, ve Çırtık Ahmed Çelebi.

[5.] *Sâzendegân-ı Çengciyân*

Neferât 12. Müşkil sâz olmagıla ehli azdur. Cümleden, Çengi Celeb Mustafâ A-ğa, bu kârda hakkaa ki yed-i tûlâsın 'ıyân etmişdür. Ve Çengi Baba Şâhin, ve Çengi Baba Ali, ve Çengi Saçlı Ramazân.

[6.] *Sâzendegân-ı Kudûmzen*

[1 §] Neferât 500. İbtidâ müellifi Hü-seng Şâh'dur (19).

[2 §] Evvelâ Nagrazen Ali Çelebi, ve Sâdik Çelebi, ve Üsküdarlı Sâlih Çelebi, ve Melek Ahmed Paşa (20) efendimizün zen-gû nagrazânı . . . bu fende usûl-bend, feridü'd-dehr idi.

[7.] *Sâzendegân-ı Tanbürciyân*

Neferât 300. Müellifi . . . Üstâd-ı kâmillerden Tanbüri Muzur (21) Ahmed, ve Süleymaniyye (22) müezzini Şehlâ Hasan, ve şâgirdi Sıçan Halife Hızri, ve Yûsuf Çelebi, ve Kaasımaga-zâde Küçük Müezzi-

ni, ve Kara Yûsuf, ve Şamlı Hasan Çelebi, ve Gedâ Muslı Çelebi, ve Urûm Angeli, ve Ermeni Avih (23), ve Yehûdi Karakaş, ve niçe yüz üstâd-i kâmiller vardır. Ammâ mızrablarında letâfet ve nezâket olup, ihtilât edidügm külliyyât sâhibi bunlardur.

[8.] *Sâzendegân-ı Kaanürciyân*

Neferât 55 (24). Müellifi . . . Meshûr üstâdları Kaanüncü Ali-şâh, ve Revânlı Mirzâ, ve Revânlı Haydar Beg, ve Sürmâ'i Ali-yâr, ve Çıgala-zâde Mustafâ Beg hak-kaa ki kaanûn üzre tabl [u] alem sâhibi idi. Ve Kara Suhrâb, ve Celeb Çâker Beg, ve Yeşilli Cân Memi, ve Adalyalı (25) Der-vîş . . . Bunların her biri, Pâdişâh huzû-rında kaanûn üzre faslı eder üstâd-ı kâ-millerdür.

[9.] *Sâzendegân-ı Avvâd*

Neferât altıdır. Müellifi . . . Memdûh üstâdları, Acem Avvâd Mehemmed Ağa ka-çan üdına ferdâş verüp, müsikünün su'abât ve terkibâtlarında seyrân ve devrân etse, gûyâ üdından bir râyiha-i öd-su-üd edüp, istimâ' eden eger Ahmed, eger Mahmûd safâlarında bir fasıl dahı etdürmege ma'-hûd olurlardı. Ve Avvâd Kara Şâtr, Mu-râd Han'un (26) peyki (27) ni. Ve Ka-sımpaşalı Balı Çelebi, ve Avvâd Koçbeg-zâde hakkaa ki yegâne-i zemâne idi. Bun-lar dahı ma'lûmum olan üstâd-i kâmiller-dür.

[10.] *Sâzendegân-ı Çartâiyân*

[1 §] Neferât 15. Müellifi diyâr-ı A-cem'de Kemâl Ahî'dur. Şeyh Safî'nün (28) ta'lîmiyle peydâ olmuşdur.

[2 §] Ammâ Rûm'da bu sâza şöhret veren Nahşevanlı Acem Murâd Ağa'dur. Murâd Han, Emirgüne Han (29) ile Re-vân'dan (30) berâber çıkarup, İslâmbol'da Beşiktaş'da sâkin olup, sâzende-i bi-adil üs-tâd idi. Ve Lapa-zâde (31) Mustafâ Çelebi min tilâmiz-i Murâd Ağa, ve Murâdağa-za-de Şâh-ramazân Çelebi, ve Kulle-kapulu Kara Sâdik, ve Beşiktaşlı Küçük Solak-zâ-de, ve Celeb Rıdvân Halife ma'lûmumuz o-lan bu üstâdlardur kim, her biri külliyyât sâhibleridür.

[11.] *Sâzendegân-ı Ravzacıyân*

[1 §] Neferât bi-hesâb, Müellifi Arabkir-li Şükrullah Beg'dür. Karibü'l-ahdde te'lif olmuşdur. Bu dahı tel sâzi ve beşer târlı ve çartâ gibi perdelidür. Ammâ levendâne sâzdur.

[2 §] Üstâd-ı kâmilî Yegen (32) Ali

ARAŞTIYIMLARI

Ağa, ve Toykun Ömer Ağa, ve Celeb (33) Ali Hoca (34) tilmiz-i hânende Dervîş Ö-mer'dür. Bunlar dahı fenlerinde mâhir kimesnelerdür.

[12.] *Sâzendegân-ı Şestâriyân*

[1 §] Neferât nâ-ma'lûm. Acem'de Ali Han Tebrizî te'lif etmişdür. Çartâ gibi per-deli bir sâzdur. Ammâ altı teli olmagıla şes-târ dediler. Bir muhrık sadâlî sâzdur.

[2 §] Ehl-i kâmilinden Acem Seyfi A-ğa, ve Mir'alem Musâhib Mir Mehemmed Ağa, ve Rizâ Çelebi, ve Hurrem Çavuş, ve Zeynî-zâde Hüsnî (35) bunlardur.

[13.] *Sâzendegân-ı Şes-hâneciyân*

[1 §] Neferât 70. Müellifi Rızâeddin Şirvânî'dür. Bu dahı tel sâzıdır, ve üd gibi burku yerleri egridür ve kolı üddan uzun-ca bir sâzdur ve gövdesinde balık kursağı çekilmişdür. Ammâ perdeleri yokdur. Altı kılı oldugından şes hâne derler. Müşkil sâzdur. Ammâ cümle mekaamât icrâ olu-nur.

[2 §] Bu fende yed-i tûlâ sâhibi, Def-terdâr-zâde Mehemmed Paşa'nun (36) ve-kil-i harcı Ahmed Ağa'dur kim, Murâd Han sâzına müştâk idi. Ve Gürci Hasan Ağa, ve Celeb (37) Seydî Ağa, ve Hızır Ağa bunlar dahı Pâdişâh ma'lûmı pirlen-dür.

[14.] *Sâzendegân-ı Kopuzciyân*

[1 §] Neferât kırkdur. Müellifi Her-sek-oğlu Ahmed Paşa'dur (38). Ebû'l-feth-ün vüzerâlarındandur. Bu sâz, Bosna (39) ve Budin (40) Kanlıca ve Egre (41) ve Tımsıvâr (42) serhadlerine mahsûsdur. A-natolî'da aslâ görmedük. Bir erkek levendâ-ne sâzdur. Hemân şes-hânenün yavrusıdır. Ammâ aykır gibi kişner bir sâzdur. Ammâ üçer târhıdır.

[2 §] Bu sâzun üstâdı Çelengli Şehbâz Ağa, ve Suhrâb Ağa, ve Yamalı Receb Ağa, ve Boşnak Memi (43) Ağa. Bunlar meş-hûrdur.

[15.]

[1 §] Bu bâlâda tahrir olunan on dörd aded neferât sâzendeler kim, Kopuzcı, ve Şes-hâneci, ve Şestârcı (44), ve Ravzacı, ve Çartâyi, ve Avvâd, ve Kaanüni, ve Tambû-ri (45), ve Kudûmzen, ve Çengi, ve Mis-kaali, ve Nâyzenân, ve Kemâni, ve usûl - bend Dâyirezân cümle bu üstâd-ı kâmiller, bir rummânî cavk-ı azim olup, cümlesi sâz-ların bir şedde edüp, bu zikr olunan cümle

on dörd esnâf sâzendegânun yekûnı . . . sâzendelerdür.

[2 §] Bunlar da altı fırka olup, Hâ-nende ve Dâyirezenlerün bir fırkası Neyzen ve Kemâniler ve Miskaaliler'le bir âheng olup, asl-ı mekaam olan Baba-rast'dan A-lay köşki (46) dibinde huzûr-ı Pâdişâhi'de bir fasıl ederler kim, ta'bir olunmaz. İkinci fırkası Çengi ve Tanbüri ve Kudûmzen ve bir fırka Hânendeler ile mekaam-ı İsfahân-ederler. Üçüncü fırka Kaanüni ve Av-vâd, mekaam-ı Nişâbürek ederler. Dördün-cü rumması Çartâyi ve Ravzacıyân, me-kaam-ı Nikriz faslı ederler. Beşinci zümre Şestâri ve Şes-hânecler, mekaam-ı Pençgâh faslı ederler. Altıncı sınıfı Kopuzcı ve Hâ-nende ve Dâyirezenün bir fırkasıyla peyrev olup, Râst ta'allukatından faslı Mâhur ederek huzûr-ı Pâdişâhidan bu tertib üzre ubûr ederler. Peşrev isimleri yazıla (47).

[C.] *Faslı sâni.*

[1.] *Sâzendegân-ı Çögürciyân*

[1 §] Neferât 3000 (48). Müellifi Ya'-küb-i Germeyânî (49), yine Kütahıyye'de Zeregen bağlarında yatar. Germeyân pâdi-şâhlarından idi. Işk ile âlûde bir pâdişâh olmagıla icad etmişdür. Levendâne, beş kullı ve tahta göğüsli ve yigirmi altı per-deli, gövdesi büyük bir sâzdur. Ekser Ye-niçeri ocağı'na mahsûs sâzdur.

[2 §] Mehâret sâhiblerinden evvelâ Demür-oğlu (50), ve Cullâ Hasan, ve Kur-oğlu, ve Gedâ Muslı, ve Kara Fazlı, ve Ce-leb kâtibi, ve Sarı Mukallid Celeb, ve Kul-oğlu, ve Kaykçı Mustafâ, ve Ramazân, ve Kaykçılar Mustafâsı, ve Gedük Süleymân, ve Torî (51) İbrâhim, ve Celeb Gedâyî, ve Hâki, ve Turâbi. Bunlar, Pâdişâh huzûrın-daki sâzendelerdür.

[2.] *Sâzendegân-ı Çeşdecıyân*

[1 §] Neferât 300. Müellifi Selânikli Benli-şâh'dur. Bu dahı çögür gibi, beş ki-rişli sâzdur. Ammâ karnı küçük ve müdev-ver ve kolı kısa ve perdeleri gayet sıklur. Ammâ şakrak sâzdur.

[2 §] Ekseriyyâ İslâmbol'da Balat çin-gâneleri, kayış ile boğazlarına asup, Ey-yüh'de ve Kâğıd-hâne'de (52) ve gayri te-ferrüc ehillerine çeşde çalarlar. Münthâ üstâdları Deli Husâm, ve Kemâl Çingâne, ve Zorlı Receb, Bildiğimiz bu üstâdlardur.

[3.] *Sâzendegân-ı Karadüzenciyyân*

Neferât 50. Müellifi, Şehzâde Bâyezid'

ün (53) Koduz Ferhâd'ı, Süleymân Han (54) havfından Şehzâde Bâyezîd ile Acem'e firâr (55) edüp, diyâr-ı gurbetdür deyü tanbüra şekilli Karadüzeni İsfahân'da (56) Ferhâd peydâ edüp, üç kirişli surahi gövdeli ve perdeli garîb sâzdur. Ekseriyyâ pappucci bekârlarına mahsûsdur.

[4.] *Sâzendegân-ı Yonkarcıyân* (57)

[1 §] Neferât 500 (58). Müellifi Şerîf Çelebi'dür (59) kim, Yûsuf [u] Züleyhâ (60) sâhibi Hamdî Çelebi (61) oğludur. Dedesi Ak Şemseddin (62) hazretleri tarikuna gitmeyüp, işk ile âlûde olmagıla yonkar (63) -sâzın-peydâ edüp, âşikaane eş'arları vardır kim, "Şems-i cihân" tahallus ederler.

[2 §] Bu yonkâr ekseriyyâ paşalı a-gavâtı çalarlar. Ammâ alay-ı padişâhîde çalanlar Dogancı Seyfî, ve Davud Paşa Süleymânî, ve Hukmî-zâde Alisi, ve Sûhte Receb, ve Tilki Ali Beg, ve Solak Nasûh Beg, ve Selim Ağa, ve Ca'fer Çavuş. Bunlar emsâli nice yüz üstâdlar fasıl edüp, ge-çerler.

[5.] *Sâzendegân-ı Yeltemeciyyân*

[1 §] Neferât 100. Bu dehî Şems Çelebi te'lifidür. Hemân tanbüra şessesinde bir turfa sâzdur. Lâkin boyı kısa ve iki bâmı vardır. Kirişleri mâ-beyninde bir tel kirişî âheng eder. Garîb sâz-ı sûzinâkdur.

[2 §] Çalıcıları Yayıcı Kurd, ve Selânikli Ali, ve Çento (64) İbrahim, ve Hüseyin Su-başı. Ma'lûmumuz bunlardur.

(Devam edecek)

(1) Sene 4: Hicret takviminin bu yılı, milât takviminde 13 Haziran 625 günü başlamış ve 1 Haziran 626 günü bitmiştir.

(2) İmâm Hasan : Hz-i Muhammed'in torunu ve Halife Ali ile Fâtıma'nın büyük oğullarıdır (625 - 669). Babasının ölümünden sonra, bir ara halife ilân edildi (661), ise de tutulmadı. Emevîler'den Muâviye ile anlaşarak çekildi.

(3) Cibril : "Cebrâil, Cebrîl" de denir. İslâmîk'ta dört büyük melekten biri ve en yükseğidir. Allah ile Peygamberler arasında elçilik yapar ve onlara emr ile vahy'i ulaştırır.

(4) Âyet - - - : Metinde yazılmamış olan hamr hakkındaki âyetler için bk. Hz-i Kur'an: II. el-Bakara, nr. 219; V. el-Mâide, nr. 92.

(5) Hakkında - - - : Hz-i Kur'an'da çalgı ve gınâ'yı meneden açık bir âyet yoktur. Üzerinde yorum yapılan âyetler için bk. XXXI. Lokmân, nr. 6.

(6) Beyt: Görüldüğü gibi bu manzûme mesnevî şeklindedir. Bir beyt değil iki beyittir. Manzûmenin vezni "mefâillün, mefâillün, faullün" dür.

(7) İlm-i Edvâr: Edvâr, "devr" in çoğuludur. Musikide temel unsurlar olan makam ve ölçü dizisi, bir ezgi içinde durmadan devrettiği için, bu ilme "ilm-i edvâr" denmiştir. Musikinın nazariyatından bahseden kitaplara da "Edvâr kitabı" denir.

(8) Aydan : Üniv-A'da yoktur. Diğerlerinde ise böyledir. Doğrusu, ermeni erkek adı "Andon" olmalıdır.

(9) Vâhid ke-elf: Arapça bir sözdür. "Biri bin gibi" anlamına geliyor.

(10) Nahşevân: Daha çok "Nahşevân" denir. XVII. yüzyılda Safevî ülkesinde bir şehir ve bölgenin adıdır. Bugün Kuzey Azerbaycan'da Aras ırmağı yakınındadır (47 30 K, 39 45 D).

(11) Kursuncî-zâde: Beşir'de "Kursûmî-zâde" şeklindedir.

(12) Kudûs : Filistin'de tarihin ünlü şehirlerinden biridir. Burası üç büyük dince kutlu sayılır. 400 yıl Osmanlı Türkleri hâkimiyetinde kaldı (1517 - 1917). Şimdi Ür-ûn ile İsrail devletleri arasında çekişme konusudur.

(13) Beşiktaş mevlevî-hânesi : Beşiktaş'da bugünkü Çırağan sarayı yerinde idi. 1613 yılında, da Veziriazam Ohrîli Hüseyin Paşa tarafından yapıldı. 1868 yılında, önce Maçka'ya sonra Eyyüb'de Bahâriye'ye nakledildi ve ilk yerinde de adigeçen saray inşa edildi. Beşiktaş'da iken dergâhın idaresinde 16 şeyh bulunmuştur.

(14) Kasımpaşa mevlevî-hânesi : Kasımpaşa'da Sürürîmehmetefendi mahallesinde idi. 1631 yılında ilk şeyhi Abdullah Abdî Dede Efendi (ölm. 1632) tarafından kuruldu. 1924 yılında Tekyeler kanunu çıkıncaya kadar faaliyete devam etti.

(15) Kulle-kapısı mevlevî-hânesi : "Galata mevlevî-hânesi" de denirdi. Galata'da Tünel-başındadır. 1492 yılında Vezir İskender Paşa tarafından yapıldı. 1924 yılında Tekyeler kanunu dolayısıyla kapandı.

(16) Yüz altmış : Üniv-B ve Beşir'de "yüz yetmiş".

(17) Solak-zâde : Bu müverrih ve muskaali için bk. M. Kemal Özergin: "Solak-zâde". İslâm ans; M. Kemal Özergin: "Nakkaş Behzâd Çelebi'ye dair." Hisar, X/79 (Temmuz 1970). 13-15.

(18) Reis kâtibi : Osmanlı hükümet teşkilâtında bir vazifenin adıdır.

(19) Hûşeng Şâh : Fars dastânî tarihine

göre, Pîşdâdiler soyunun 2. hükümdârıdır. Babası Keykûmers'in yerine tahta geçti.

(20) Melek Ahmed Paşa : Osmanlı veziriazamıdır. 1604'de doğdu. Enderûn'da yetişti. Bir çok beglerbegiliklerde bulundu. Sadriiazamlık yaptı (5 Ağustos 1650-21 Ağustos 1651). Sonra yine taşrada çeşitli yerlerde beglerbegiliklerde gezdi. 1659'da tekalüt edildi. 1 Eylül 1662 günü İstanbul'da öletten öldü ve Eyyüb'de gömüldü.

(21) Muzur : Bağdat ve Pertev'de böyledir. Üniv-B ve Beşir'de "Hûzûr", Üniv-A'da ise "Mevzûn".

(22) Süleymaniyye : İstanbul'da aynı adlı semtte, Sultan Kanûni Süleymân Han (1520 - 1566) tarafından Mimar Koca Sinân Ağa'ya, 13 Haziran 1550-7 Haziran 1557 arasında inşa ettirilmiş olan büyük külliye'deki câmidir.

(23) Avih : Dört nüshada böyledir. Üniv-A'da "Aveniç" şeklindedir. Doğrusu ermeni erkek adı "Avediç" olabilir.

(24) 55 : Pertev'de bu sayı yoktur.

(25) Adalyah : Bağdat ve Üniv-B'de böyledir. Pertev ve Beşir'de "Atalyah", Üniv-A'da "Alâ'lyeli". Adalya veya Atalya, XVII. yüzyılda Anadolu eyâleti'nin Teke sancağı'nın merkezi olan şehir ve liman idi. 1207 yılında Selçuklular eline geçmiştir. Bugün "Antalya" denir. Güneybatı Anadolu'da aynı adlı körfezin dibindedir.

(26) Murâd Han : Osmanlı devleti'nin 17. hükümdarı Sultan IV. Murâd Han'dır (1623 - 1640).

(27) Peyk : Osmanlı saray teşkilâtında hükümdarın muhafız bölüğü askerî idi. Hükümdarın bulunduğu alayın önünde süslü gıymileri ile yürürlerdi. Yaya postacı veya haberci olarak da vazife verilirlerdi. İdmanlı erler olduklarından, verilen emri süratle yerine getirirlerdi. Kışlaları İstanbul'da Binbirdirek'te idi.

(28) Seyh Safi : Azerbaycan'da Safevîlik tarikatının kurucusu ve Safevîler soyunun ilk atası Seyh Safiyeddin'dir. 1252'de Erdebil'de doğdu. 25 yıl Seyh Zâhid yanında bulundu. Kendi adıyla anılan tarikatın kurucusu ve ilk şeyhi oldu. 11 Eylül 1334 günü öldü. Onun soyundan gelenler, siyâsî hâkimiyeti ele geçirerek, devlet kurmuşlardır.

(29) Emîrgüne Han : Asıl adı, Tahmasb kulu Han'dır. "Emîrgüne-oğlu" diye tanınmıştır. Kaçar boyundandır. Safevîler'in Arran vâlisi ve Erişân muhafızı idi (1616 - 1635). Sultan IV. Murâd Han'ın seferi (28 Mart 1635 - 27 Aralık 1635) sırasında, 8 Ağustos günü teslim oldu. Hükümdar ile İstanbul'a geldi. Onun yakını o-

larak hayat sürdü. Safevî hükümdarının ısrarı üzerine, 17 Haziran 1641 günü öldürüldü.

(30) Revân : "Erişân" da denir. Safevî ülkesinde bir şehir idi. Osmanlılar arasında bir kaç defa el değiştirmiştir. Bugün Kuzey Azerbaycan'da, Ermeni bölgesinde bir şehirdir (40 10 K - 44 31 D).

(31) Lapa-zâde : Sadece Pertev'de "Lapa-zân".

(32) Yegen : Pertev ve Beşir'de "Yegez".

(33) Celeb : Üniv-B ve Beşir'de "Çelebi".

(34) Hoca : Üniv-B ve Beşir'de böyledir.

Bagdat ve Pertev'de "Cüce", Üniv-A'da "Koca".

(35) Hüsnî : Bağdat ve Pertev'de böyledir. Diğerlerinde "Hüseyin". Belki adın tamamı "Hüseyin Hüsnî" idi.

(36) Defterdâr-zâde Mehmed Paşa : Osmanlı vezirlerindendir. Prevezeli Mustafa Paşa'nın oğludur. Hâcegânlık, kapuçî-başılık ve bölük ağalığı'ndan sonra, Erzurum (1646), Mora (1648 ?), Bosna (1650) ve Sâm (1652 - 1655) beglerbegiliklerinde bulundu. Vezir rütbesi ile Baş defterdâr oldu (5 Mart - 25 Nisan 1656). Azlinin ertesi, 26 Nisan 1656 günü öldürüldü.

(37) Celeb : Üniv-B ve Beşir'de "Celebi".

(38) Hersek oğlu Ahmed Paşa : Üniv-A'da yanlış olarak Ahmed yerine "Ali" yazılmıştır. Osmanlı veziriazamıdır. Enderûn'da yetişti. Anadolu beglerbegi iken, Memlûkluk savaşında iki kere esir düştü (1486, 1490). Dört defa veziriazamlıkta bulundu (1497 - 1498, 1503 - 1506, 1511, 1512 - 1514). Çaldıran seferi (1514 - 1515)'ne katıldı. Bursa muhafızı iken, orada öldü (1516).

(39) Bosna : Osmanlı ülkesinin Avrupa kesimindeki aynı adlı eyâletin merkezi idi. Buraya "Bosnasaray" da denir. 1463 - 1878 yılları arasında Osmanlı hâkimiyeti altında kaldı. Bugün Yugoslavya Birleşik Sosyalist Cumhuriyeti'nin bir bölümünün merkezidir (Sarajevö).

(40) Budin : Osmanlı ülkesi'nin Avrupa kesimindeki aynı adlı eyâletin merkezi idi. Buda ve Peşte adlı iki kısımdır. 1526 yılında Osmanlılar eline geçti. 1636 yılında Avusturyalılar zaptetti. Bugün Macaristan Halk Cumhuriyeti'nin başşehridir.

(41) Egre : Buraya "Eger, Eğri" de denirdi. Osmanlı ülkesinin Avrupa kesimindeki aynı adlı eyâletin merkezi olan şehir idi. Önce Budin eyâleti'nin bir sancağı iken ayrı beglerbegilik oldu. Bugün Macaristan Halk Cumhuriyeti'nde, Budapeşte'nin kuzeydoğusundadır (47 52 K - 20 27 D).

(42) Tımsıyar : Osmanlı ülkesi'nin Avrupa kesiminde aynı adlı eyâletin merkezi olan şe-

hirdir. Bugün Romanya Halk Cumhuriyeti'nde, Timişoara ilinin merkezidir (45 48 K - 21 17 D).

(43) Meml : Üniv-B ve Beşir'de "Mahmûd", Pertev'de "Memo".

(44) Şeştârcı : Üniv-B, Beşir ve Pertev'de "Şeştâri".

(45) Tambûri : Bağdat, Pertev ve Beşir'de böyledir. Üniv-A ve Üniv-B'de "Tanbûri".

(46) Alay köşki : İstanbul'da Topkapı sarayını çevreleyen sürun Soğukçeşme kapısı yakınındaki sūr üzerinde Bâbü'lî'ye bakan küçük bir köşktür. Hükümdarlar, başta Ordu alayı olmak üzere, çeşitli törenleri buradan takip ederlerdi. Bugünkü yapısı 1820 yılında Sultan II. Mahmûd Han'ın eseridir.

(47) Bu cümle de Seyâhat-nâme'nin son şeklini almadığını gösteren delillerden biri olmaktadır. Aynı yüzyıla âit bir peşrev adları cedveli için bk. M. Kemal Özergin: "Eski bir peşrev fihristi". Çağrı, XV/157 (Şubat 1971). 12 - 17.

(48) 3000 : Sadece Üniv-B'de "30".

(49) Ya'kûbî Germeyânî : Anadolu'da hüküm sürmüş Germiyan-ogulları begliği'nde bu adı taşıması iki hükümdar geçmiştir. Burada anlamı sonuncusu olmalıdır. Süleyman-şâh'ın oğlu ve halefidir. 1387 - 1390 arasında hükümdarlıkta bulunduktan sonra, Osmanlılar eline esir düştü. İpsala kaleinde kaldı (1390 - 1399). Kaçtıktan sonra, tekrar ülkesinin başına geçti ve artık Osmanlılar ile iyi geçindi (1402-1429).

(50) Demür-oğlu : Üniv-A'da "Timür-oğlu".

(51) Tori : Bağdat'da "Ta'ri", Üniv-B, Pertev ve Beşir'de "Toy", Üniv-A'da "Dori". Asılının "Tori, veya Togrî" olduğunu sanıyorum.

(52) Kâğıd-hâne : İstanbul'da Hallîç'in dibinde aynı adlı dere üzerinde bir köydür. Burada kurulmuş bir kâğıd imâlet yerinden adını alır.

(53) Şehzâde Bâyezîd : Sultan Kanûni Süleymân Han'ın oğludur. Kütahya sancak begi idi. Amasya'ya tayininden kışkulanarak, oraya gitmedi (1558). Rakibi Şehzâde Selim'in adamı Lala Mustafa Paşa'nın hilesiyle, babasına âsi tanıtıldı. Üzerine gönderilen kuvvetlere karşı koyamadı (1559). Bunun üzerine Safevi ülkesi'ne kaçtı. Hükümdarın ısrarlı talebi üzerine, gönderdiği adamlar tarafından 25 Eylül 1561 günü Kazvin'de öldürülmesine müsaade edildi.

(54) Süleyman Han : Osmanlı devleti'nin 10. hükümdarı Sultan Kanûni Süleyman Han'dır (1520 - 1566).

(55) Acem'e firâr : Şehzâde Bâyezîd mü-

cadelesinde başarı kazanamayınca, dört oğlu ve kendine bağlı birlikler ile Amasya'dan hareketle (7 temmuz 1559), Safevi ülkesine sığınmıştır. Şâh I. Tahmasb tarafından Kazvin'de iyi karşılandı (24 Kasım 1559). Ancak Sultan Kanuni Süleyman Han'ın isteği üzerine 12 Şubat 1560 günü hapsedildi.

(56) İsfahân : Safevi Şâhı'ğ'nın üçüncü başşehri idi. Burasını Şâh I. Abbâs (1587-1628) imar etti. 1722'ye kadar, büyük ve güzel bir şehir olarak en parlak devrini yaşadı. Bugün İran'da aynı adlı ostanlığın merkezidir.

(57) Yonkarcıyân : Üniv-B'de "Conkarcıyân", Pertev'de "Bonkarcıyân".

(58) 500 : Bağdat, Pertev ve Beşir'de böyledir. Üniv-B ve Üniv-B'de "50".

(59) Şems Celebi : Kaynaklarda Hamdi Celebi'nin bu adı taşıyan bir oğlu tesbit edilemedi.

(60) Yûsuf u Züleyhâ : İslâm kültüründe, yüksek ve halk edebiyatlarında manzûm veya mensûr olarak çok işlenmiş aşk hikâyelerinden biri ve onun başta gelen kişileridir. / Hamdi Celebi'nin eseri için / Bk. İstanbul kütüphaneleri türkçe hamseler kavloğu. İstanbul 1961. 22 - 37 (41 nüsha).

(61) Hamdi Celebi : Asıl adı, Mehmed Abdullâh'dır. "Hamdullah Hamdi Celebi" diye tanınmıştır. Ak Şemseddin Efendi'nin en küçük oğludur. 1449'da Göynük'te doğdu. İyi bir öğrenim gördü. Bayrâmî şeyh İbrahim Tennûri'den el alarak Göynük'te şeyhlik yaptı. 1503'de orada öldü. Yedi eseri vardır.

(62) Ak Şemseddin : XV. yüzyılda yaşamış Bayrâmî şeyhidir. Asıl adı, Şemseddin Muhammed'dir. Babası Hamza'dır. Sâm'da doğdu. Anadolu'da öğrenimden sonra müderris oldu. Şeyh Hâcî Bayram'dan el alarak Göynük'e yerleşti ve orada tarikatını yaydı. İstanbul'un fethinde (1453) bulundu. Sonra yine Göynük'e döndü. 1459'da orada öldü. Bir kaç eseri vardır.

(63) Yonkar : Pertev'de "Bonkar".

(64) Çento : Üniv-A'da "Çeto".

DERGİMİZ 23 YAŞINDA

Gelecek sayısı ile dergimiz 22 yaşını doldurup 23 yaşına girecek ve Ocak 1972 T. li ve 270 nci sayısı ile de 13. cildini tamamlayacaktır.

Sanat Olayları :

Kaşıklar Üzerinde Türk Motifleri ile Dağlama Sergisi

Yazan : Erdem YÜCEL

Yapı ve Kredi Bankası, Galatasaraydaki sanat galerisinde 12 Mayıs - 5 Haziran arasında açmış olduğu "Kaşıklar Üzerinde Türk Motifleri ile Dağlama" sergisi ile ilgiyi ağaç kaşıklar üzerine çekti. Küçük taneliler ile çorba, hoşaf, komposto gibi sulu yiyeceklerin yenilmesini, sofrada servis yapılmasını sağlayan, içi çukur, uzun saplı bu sofraya aracının sanatkar elinde nasıl değişip, sanat eseri haline geldiğini bir kez daha gördük.

Kaşık, insanların yemek yiyebilmesi için kullandıkları ilk sofraya aletidir. İtalyan Domenica Silvia, 1100 yılında sofrasında ilk çatalı kullanmaya başlayınca kadar da insanlar yemeklerini kaşık veya elle yemişlerdi.

Kaşık, tarihi çağlarda ilk defa ne zaman kullanılmıştır? Arkeologlar bu soruya kesin bir cevap verememektedir. Bununla beraber mağara devrinde yaşamış insanların yemeklerini yassı veya çukur taşlardan yapılmış ilkel kaşıklardan yediğini bazı arkeolojik kazılar ortaya koymuştur. İsviçrenin göller bölgesindeki buluntular arasında ilkel kaşık örneklerine rastlanmasında insanların çok eski çağlarda bu araçta sahip olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan eski Mısırlılar, Yunanlılar ve Romalılar da madenlerden, özellikle tunç ve gümüşten zarif kaşıklar kullanmışlardır.

Anadoluda Türklere ait ilk kaşık örnekleri Selçuklular zamanında karşımıza çıkmaktadır. O yıllarda Talebe-i Ulum boş zamanlarını değerlendirmek ve aynı zamanda geçimlerini sağlamak için ağaç ka-

Züber'in sergilediği kaşıklardan üç örnek.

Hüsnü Züber dağlama yaparken.

şıklar yapıp satmışlardır. Böylece onların bu çalışmalarını yerli bir sanatın doğmasına başlangıç olmuştur. Bunun yanı sıra ormanlık bölgelerde yaşayan köylüler de ağaç kaşıklar yaparak geçimlerini sağlamışlardır. Bugün Konya bölgesi başta olmak üzere Akseki, Geyve, Taraklı, Gediz ve Antalya'nın Bademli köyü ile Anadolu'nun çeşitli yerlerinde ağaç kaşıklar yapıp satılmaktadır.

Türk kaşıkçı ustaları yaratıcı sanat güçlerini bir defa daha ortaya koyarak değişik biçim ve malzemeden kaşıklar yapmışlardır. Bunun sonucu olarak sert ağaçtan, kemikten, fildişinden, sedeften, bağadan, piringten, bakırdan ve hatta altın ile gümüşten çeşit çeşit kaşıklar yapılmıştır. Genellikle yemek kaşıkları şimsirden, hoşaf kaşıkları da gümüşten. Bugün bun-

ların büyük bir çoğunluğunu müze ve özel koleksiyonlarda görmek mümkündür.

Türkler her yemek için ayrı biçimde kaşıklar kullanmışlardır. Örneğin çorba kaşığı, yemek kaşığı, hoşaf kaşığı, yoğurt kaşığı, mahallebi kaşığı, tatlı kaşığı, salata kaşığı, çay kaşığı... Bu kaşıklar arasında hoşaf kaşıklarının ayrı bir yeri vardır. Damat İbrahim Paşa'nın mercan saplı hoşaf kaşıkları ile Çelebi Mehmet Efendi'nin Kral XIV. Lui'ye hediye ettiği hoşaf kaşıkları da kelimenin tam anlamı ile birer san'at eseridir. Ayrıca bu eski kaşıkların sapları oyma ve kıymetli taşlarla süslenmiştir. Böylece kaşıkların bazılarının duvarlara asılan bir nevi süs eşyası durumuna girmiştir. Bunların yanında üzerlerine Selçuklu motifleri, Osmanlı tuğraları işlenmiş, rık'a ve nesih yazılı kaşıklar da günümüze kadar gelmiştir.

Ağaç kaşıkların yapımında öncelikle kaşık taslakları zımpara ile iyice temizlenir, sonra bezemeye uygun yerler çeşitli motifler, yazılarla süslenmektedir. Bundan sonra üzeri motiflerle bezenmiş kaşıklar, bir kilo tatlı bezire, yarım kilo çam sakızı katılarak kaynatılan "ruga" ile iki - üç defa verniklenir. Kuruması için de uzun bir süre güneş altında bırakılır.

Kısaca sözünü etmeğe çalıştığımız ağaç kaşıklarla ilgili sergide gerçek bir sanatçı olan Hüsnü Züher'in XV - XIX. yüzyıl Türk süslemesinde aldığı motiflerle bezediği ağaç kaşıklar teşhir edilmiştir. Sanatçı çeşitli müzelerdeki objelerden, sanat kitaplarından ve çinilerden derlediği motifleri değiştirmeden aslına sadık kalarak, başta Konya olmak üzere çeşitli yerlerden topladığı kaşıklara, kepecelere uygulamıştır.

Sergide yaklaşık olarak 250 civarında kaşık ve kepece teşhir edilmiştir. Girişte fotoğrafla kaşığın günlük hayatımızdaki yeri, bir köşede H. Züher'in elektrikli kalemi ile çalışması gösterilmiştir. Bundan sonra ham madde odun, kaba kaşıklar ve vitrinler içerisinde de birbirinden güzel kaşıklar sergilenmiştir. Yakmak suretiyle gravür tekniğinde yapılan bu ağaç kaşıklar da Türk sanatında sık sık karşımıza çıkan lüle, karanfil, sümbül, gül, papatya, çam kozalağı, nar, çintemani, fırıldak, rümi ve rokoko desenleri, kaşıklar üzerinde bir kez daha ilgiyi çekmektedir. Bunlar

arasında Fatih Sultan Mehmet, Sultan İkinci Selim, Sultan Birinci Ahmet, Sultan İkinci Osman, Sultan Dördüncü Murat, Sultan Üçüncü Ahmet, Sultan Birinci Mahmut ve Sultan Üçüncü Osman gibi Osmanlı padişahlarının kaftanlarından ve diğer Türk kumaşlarından, kadifelerinden alınma motifler kaşıklar üzerinde hayranlıkla seyredilmektedir. Ayrıca Rüstempaşe Camii, Yeşil Türbe, Hürrem Sultan Türbesi çini desenleri, Yeşil Camii, Ankara Ahi Elvan Camii ağaç oymalarının motifleri de kaşıklar üzerinde karşımıza çıkmaktadır.

Bu sergi dolayısıyla kendisini ve sanatını tanıdığımız, aslen bir harita binbaşı olan Hüsnü Züher, memleketimizde (pyrogravure) yakma sanatının öncüsü olmuştur. Kendisi 1960 yılından bu yana 450 parça ağaç eşya üzerinde 600 Türk motifini yakma suretiyle uygulamıştır. Başta Ankara, İstanbul, İzmir, Konya, Bursa, Eskişehir, Adana olmak üzere yurdun çeşitli yerlerinde, Münih Uluslararası El Sanatları Fuarı ile İzmir Enternasyonal Fuarında ve bazı Akdeniz memleketlerinde sergilediği Türk ağaç eserleri ve Türk motifleri koleksiyonu ile bu işe eğilmiş ilk sanatçıdır. Bunun yanında 1956 yılından bu yana ülkemizdeki modern akıma kendisini uyduran Hüsnü Züher'in grafik çalışmalarındaki sadeliğe kaçarken anlam kazanan elipsleri onun kişiliği olmuş ve Anadolu insanının sesini vermiştir. Desenleri Varlık, Hayat, Yelken, Kadın, Efla-tun, Sanat Dünyası, Akis, Kim, Tutum, Türk Folklor Araştırmaları gibi belli başlı birçok dergilerde yayınlanmıştır. Ayrıca bir çok şiir kitabı ile bazı şair dostlarının sergilerini de desenleri ile süslemiştir.

Sanatçıya bu merakın kendisine nereden geldiğini sordüğümüz zaman bize kısaca şunları söyledi: "Bir harita subayı olarak araziye devamlı olarak çıktım. Bu arada üç yıl da Konya'da bulundum ve orada iken de kaşıklara merak sardım. Önceleri bunların üzerlerini boyadım. Zamanla boya ları dökülünce, yakma tekniğine başladım."

Bugün kaba kaşık bulmak oldukça güçtür. Yakın zamanlara kadar Konya'ya has bir sanat haline gelen ve Yakınoğu ile Afrika'ya ihraç edilen ağaç kaşıkları yapan ustaların işçi olarak yurt dışına gitmeleri, bu sanat kolunu biraz duraklatmıştır.

Ayın Olayları :

Türk Folklor Kurumu'nun Tozlu Yollar Gösterisi

Yazan : Çora HİNÇER

Türk Folklor Kurumu 19 Nisan 1971 pazartesi günü geleneksel ve mizansenli "Tozlu Yollar" Gösterisi'ni İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Harbiye Bölümü'ndeki salonunda seçkin bir davetli huzurunda başarılı bir şekilde sundu. Gelenekleri de beraberinde getiren Tozlu Yollar, tozlu yollardan ziyade sarp ve aşılmaz dağ ve kayalıklar bölgesi Doğu Anadolu Bölgesi'ni içine almış, Kurum'un Kırklareli ve Silifke gibi diğer yurt bölgelerini de temsil eden oyun toplulukları olduğu halde nedense sahneye uygulanamamıştır.

Sırasıyla Elâzığ Kız, Elâzığ Erkek, Erzurum Kız, Erzurum Erkek, Artvin, Bitlis, Karadeniz, Gaziantep ve Kars (Kafkas) Oyun Toplulukları sahneyi süslemiş, ekipler başarılı oyunlarıyla uzun uzun alkışlanmıştır.

★

İHSAN HİNÇER'İN KONFERANSI

Dergimiz sahibi ve genel yayın müdürü İhsan Hınçer, 7 Mayıs 1971 Cuma günü İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü salonunda seçkin bir dinleyici karşısında bir konferans vermiştir. Konusu "Türk Folklor Hareketleri Tarihi" olan konuşmadan önce Tıp Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Bedi N. Şehsuvaroğlu, İhsan Hınçer'i dinleyicilere tanıtmıştır. Konuşmadan sonra dinleyiciler çeşitli sorular sormuşlar, İhsan Hınçer bunları cevaplandırmıştır. Toplantı samimi bir hava içerisinde sona ermiştir.

★

TÜRKİYE KAFKAS (APHAZYA) KÜLTÜR DERNEĞİ GÖSTERİSİ

7 Mayıs 1971 Cuma günü Türkiye Kafkas (Aphazya = Abaza) Kültür Derneği'nin Spor ve Sergi Sarayı salonunda düzenlediği Kafkas Halk Oyunları Gösterisi Takımı, hemen hemen İstanbul'daki Kafkas — Kars Oyunları'nı en iyi şekilde oynayan elemanlardan kurulmuştur.

Topluluk, sırasıyla Simt, Hovarda (Lotu), Düğün Dansı (Davluri), Kıskaç, Çeçen Süvarisi, Kıntauri, Hars, Pınarbaşı, Dağlılar, Gülbahar, Şeyh Şamil (Lezgi) oyunlarını oynadı. Dansları sahneye Adli Eğiteler koymuş, solo oyunları ise Adli Eğitelerle İlbay Kurtulan, Hasan Önal, Faruk Karagöz, Ayhan Eğiteler ve Güner Karşılı takdim etmişlerdir. Feranî Baydak, Ataner Mete, Üstün Gürtuna, Âdil Dönmez ve Cafer Azeri de klarnet, garmon, akordeon ve davul çalmışlardır. Açış konuşmasını Ethem Arutan yapmış, Şeref Terim de Gece'nin eksiksiz bir şekilde geçmesini düzenlemiştir.

Programın arasında çıkan küçükler topluluğu da büyük ilgi ile izlenmiştir. Bu suretle bu yıl Spor ve Sergi Sarayı'nda Kafkas Türk Oyun Toplulukları, gösteri rekorunu elde tutmuşlardır.

★

BAKIRKÖY HALKEVİ FOLKLOR KOLU'NUN GÖSTERİLERİ

Bakırköy Halkevi Folk Dans Topluluğu 22-23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı dolayısıyla M.A.Z. Otobüsleri İstanbul Müessesili Talip Tırış'ın düzenlediği Gaziantep Gezisi'ne 50 kişilik bir toplulukla katılmıştır. Önce Ankara'ya uğrayan Grup, Halkevleri Genel Merkezi önünde bir gösteri yapmış, daha sonra salonda Bahçelievler Halkevi Halk Türküleri Topluluğu ile birlikte samimi bir program sunmuş, verilen çaydan sonra Gaziantep'e hareket etmiştir. Ertesi gün Gaziantep'e ulaşan Topluluk gece 1500 kişilik Eti sineması salonunda oyunlarını Gaziantep'lilere takdim etmiştir. Sırasıyla Elâzığ, Erzurum, Silifke, Bursa Kılıç Kalkan, Bitlis ve Gaziantep Oyunlarını oynayan Bakırköy Halkevi Grubu, zengin Halk Türküleri Korosu ile de memleket türkülerini sunmuştur.

Bakırköy Halkevi Folk Dans Topluluğu, 27 Mayıs 1971 günü de Yarımca Bele-

diyesi'nin davetlisi olarak Yarımca'da Atatürk Anıtı'nın önünde gösteriler yapmıştır. Aynı gün hem Kiraz Bayramı olarak kutlanmış, hem de yeni inşa olunan Belediye Binası'nın açılış töreni yapılmıştır. Bu şenliğe Bakırköy Halkevi'nden başka İzmit Halkevi Halk Oyunları Toplulukları da iştirak etmiştir.

★

TÜRKÖZÜ ve K. FOLKLOR DERNEĞİ ŞÖLENİ

"Türközü Folklor ve Kültür Derneği" tarafından 11 Nisan 1971 günü saat 13'te Beyazıt Ömür Salonunda bir Folklor-Şöleni düzenlenmiş ve derneğin idarecileri ile Oyun Topluluğu mensupları birbirlerini daha yakından tanımışlar, daha sonra çeşitli ekipler bölgesel oyunlarını oynamışlardır.

Çok neşeli bir şekilde geçen Folklor Şöleni'nde Genel Başkan Av. Yusuf Ziya İnan bir konuşma yapmış, derneğin kuruluş maksadını ve çalışma plânını izah etmiştir.

★

İSTANBUL İLKOKULLARARASI FOLKLOR YARIŞMASI

4 yıldan bu yana her ders dönemi bitimi sırasında yapılan ve Türk Ticaret Bankası ile İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından düzenlenen "İstanbul İlkokullararası Folklor Yarışması" bu yıl da tekrarlanmıştır. Şenliğe 60 okul katılmış, 24, 25 ve 26 Mayıs günleri elemeler yapılmış, finale 12 okul topluluğu kalmıştır.

Bu ilkokullar şunlardır : Anafartalar, Bahariye, Cemal Gürsel, İshakağa, Maçka, Mehmet Karamancı, Melâhat Şefizade, özel A.B.C., Özel Kalamış, Pendik, Selim Sırrı Tarcan ve Yavuzevler.

28 Mayıs 1971 günü yapılan final yarışmasında ise Kadıköy Bahariye İlkokulu Bayburt Oyunlarıyla birinci, Beykoz İshakağa İlkokulu Artvin Oyunlarıyla ikinci, Beşiktaş Anafartalar İlkokulu Erzurum Oyunlarıyla üçüncü, Kartal Pendik İlkokulu Ege Zeybek Oyunlarıyla dördüncü, Kadıköy Özel Kalamış İlkokulu da Bayburt Oyunlarıyla beşinci olmuştur. Okullara sırasıyla

armağanları, sertifikaları ve birer buket verilmiştir.

İlk gün açış konuşmasını Türk Ticaret Bankası Genel Müdür Muavini Behzat Tuncer yapmış, finalden sonra da kapanış konuşmalarını yarışmayı düzenleyen bankanın genel müdürü Turgut Sızmaçoğlu ve İstanbul Millî Eğitim Müdürü Ali Yalkın yapmışlar, yarışmanın mâna ve amaçları üzerinde durmuşlar, öğrencilere başarılar dilemiş ve tebrik etmişlerdir.

Organizasyon geçen yıllarda olduğu gibi yine tam bir başarıya ulaşmıştır. Bu başarıda bankanın Neşriyat ve Propoganda Müdürü Rebii Yücesoy ile Tertip Heyeti Başkanı Turan Ülkümen'in gayreti büyük rol oynamıştır.

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A. Ş.

KURULUŞ :1946

Sermayesi :
80.000.000,— Lira

YURT İÇİNDE 160 ŞUBE

★

TASARRUF MEVDUATINDA
HARBIYEDE VE FENERBAHÇEDE
TAM KONFORLU APARTMAN
DAİRELERİ VE ZENGİN PARA
İKRAMİYELERİ

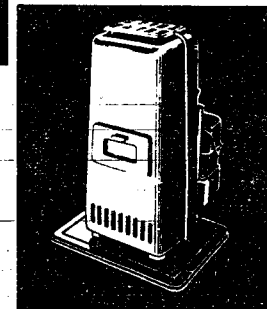
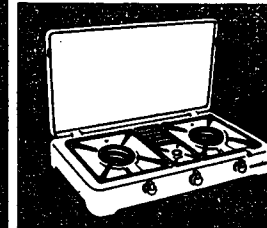
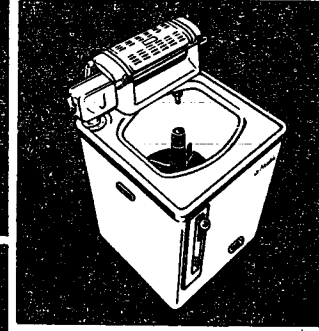
GARANTİ BANKASI

(Folklor : 79)

ARÇELİK

daima en iyisini imal eder

üstün kalite
uygun fiyat
devamlı servis

Siddetli baş ağrılarına karşı

OPON

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : 2079 - 81)

BÜTÜN MESELE DENGEDİR

Unutmayınız

Tasarruflarınız
Hayatınızda Bir
Denge Unsurdur

**TÜRKİYE
HALK
BANKASI**

(Basın : A. 20364/60178 - 82)

**C VİTAMİNLİ
PORTAKAL ÖZÜ**

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET,
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

(Radar Reklam : 85)

Türkiye Vakıflar Bankası

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

(Basın : A. 20625/60318 - 86)

FILİZ FILİZ FILİZ FILİZ FILİZ FILİZ

Filiz
ÇAYI

ÜSTÜN VAZIFLI ÇAYLARIN HARMANINI İLE HAZIRLANMIŞTIR

T. C. TEKEL İBARESİ

**ANADOLU
BANKASI**

SİZİN ESİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
kısacası
AİLENİZİN BANKASIDIR

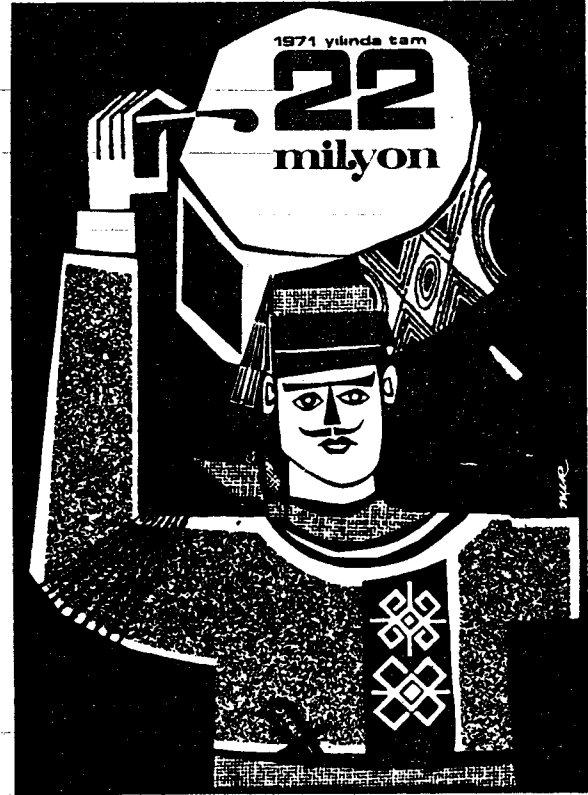
GRİPİN, nezle başlangıcında birçok tehlikeli önlem bakımından faydalıdır.
GRİPİN, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

GRİPİN

(Yeni Ajans : 2080 - 87)

milyon üstüne milyon

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın : A. 20203/70 - 1819 - 88)

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

AĞUSTOS 1971

İÇİNDEKİLER :

Dergimiz 23 Yaşında	T. F. A.
Türk Dünyasında Nasreddin Hoca	Süleyman ARISOY
Konya'nın Ermenek İlçesinden Bilmeceler	Bülent VARLIK
Posof'ta Seyran Şenliği	Gülâh AYDINOĞLU
XVII. Yüzyılda Osmanlı Ülkesinde Çalgılar (IV)	Doç. Dr. M. K. ÖZERGİN
Isparta'ya Alt Gülyâğı ve Camii Rivayeti	Nevzat GÖZAYDIN
Bayburtlu Celâli Kars'ta (III)	Hikmet DİZDAĞLI
Kitaplar Arasında : "Emrah ile Selvi"	Nejat BİRDOĞAN
Çanakkale Zaferi ile İlgili Bir Destan	M. Sabri KOZ
XI. Kalfâman Türk Dil ve Yunus Emre Bayramı	İhsan HİNÇER
Hammalbaşlı Muhammet Paşa Masalı	Dr. Edip KIZILDAĞLI
Kültür Bakanlığı Kuruldu	T. F. A.

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 265

KURUŞ: 125

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR NALKE KÜLTÜRÜ DERGİSİ